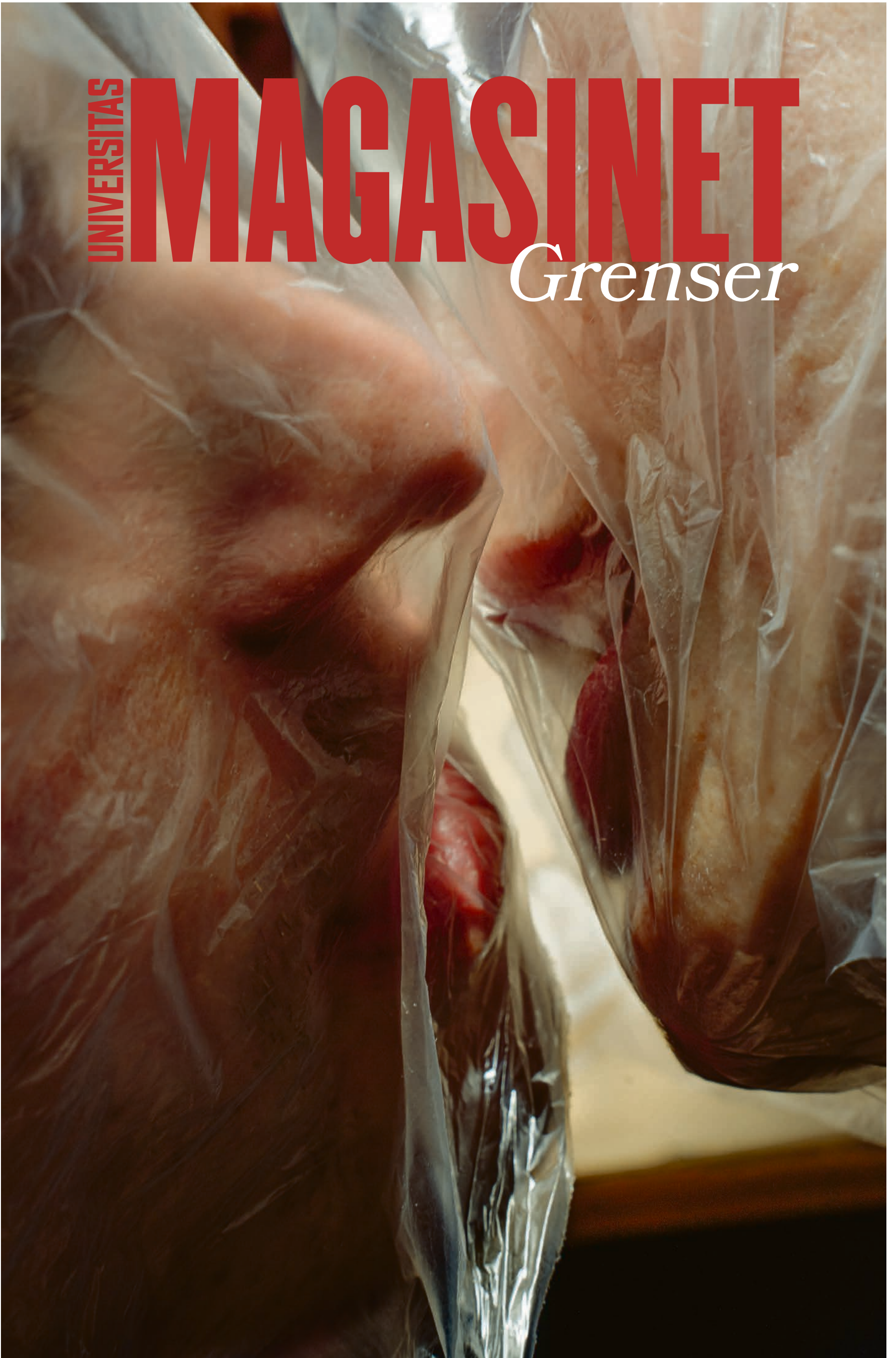

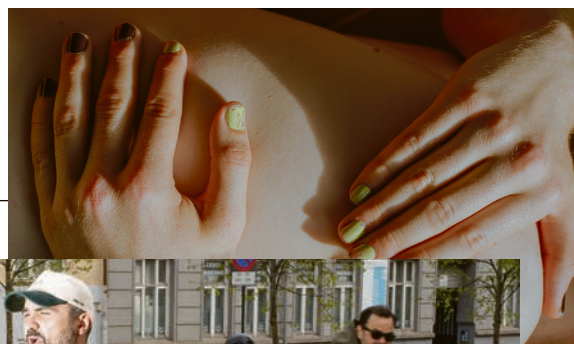
UNIVERSITAS

MAGASINET

Grenser

Hot å bli avvist?

4-7

Galvan Mehidi om å eie sin norskhet

8-11

Studentar kryssar landegrensa for billig mat

12-17

Mellom to kulturer

18-19

Norway draws the line between personality and disorder

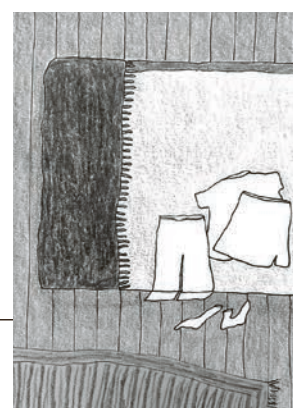
20-23

Trehytter mot våpenfabrikken

24-29

Innenfor kollektivrommets vegger

30-31

REDAKSJONEN

MAGASINREDAKTØR
Nils Jakob Bakke Nydal

ANSVARLIG REDAKTØR
Idun Kjøl Wiig

DESKSJEF
Ida Fjeld

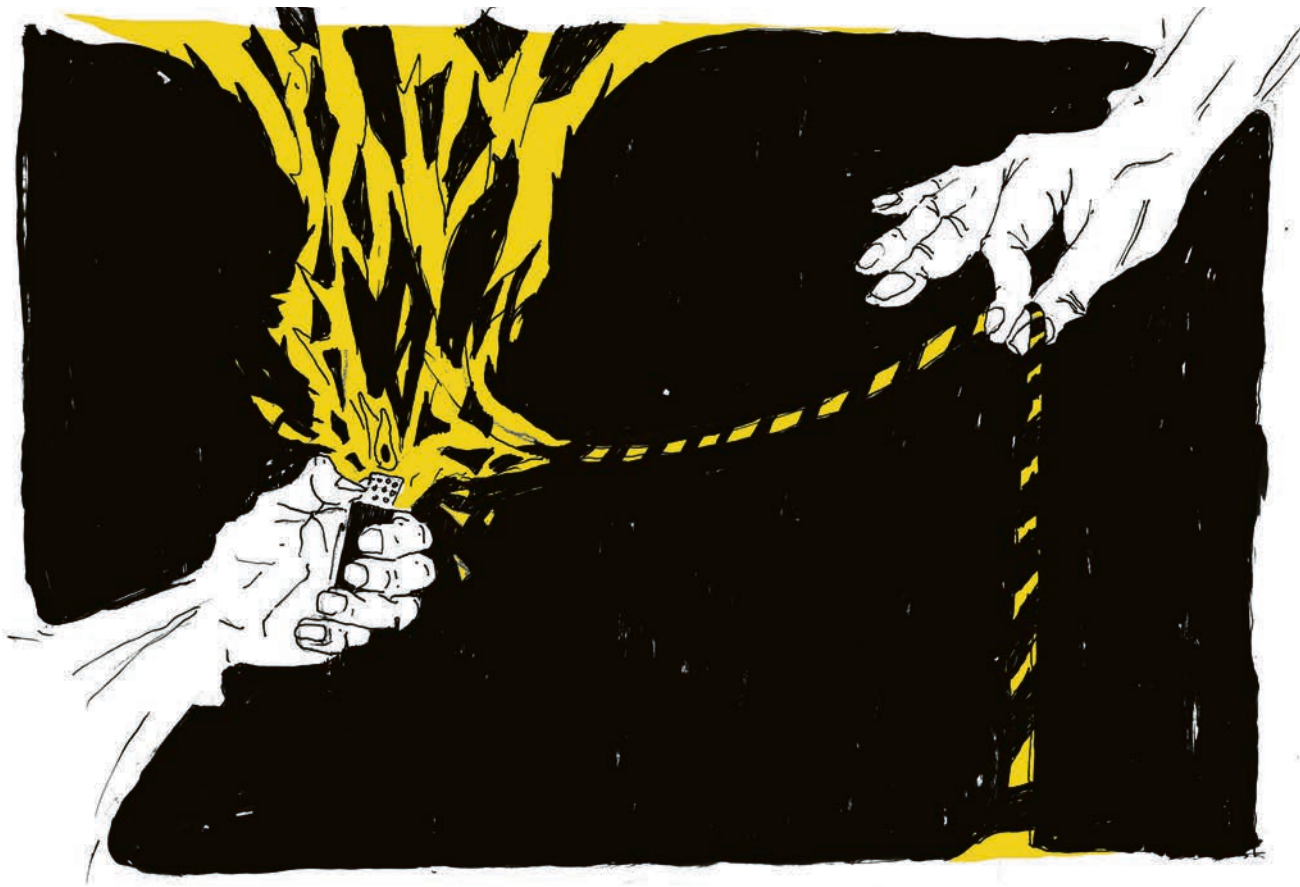
MAGASINFOTOSJEF
Adrian Heggem Misfjord

BIDRAGSYTERE: Lovise Knutsen, Olivia Malgorzata Szlage, Jonas Sandboe, Sigrid Ewing, Eleonora Mincheva, Adrian Heggem Misfjord, Ada Louise Andreasen, Hanna Solbjør Folstad, Åsne Skeie, Selma Omdal Ergo, Shilan Sari, Emma Louise Hegre, Maria Mogens Bø, Marwa Farkhari, Ingrid Hamsund, Nora Hognes Berg, Even Taugbøl

DESK: Nora Hognes Berg, Thea Ugland Engen, Emilie Sveinsson, Fabian Lenschow

FORSIDE: Shilan Sari

Magasinet er et bilag i studentavisa Universitas. Universitas arbeider etter Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som mener seg rammet av urettmessig omtale oppfordres til å kontakte redaksjonen.

Kvifor stoppe ved streken, når du kan trakke over?

tekst: NILS JAKOB BAKKE NYDAL • illustrasjon: EVEN TAUGBØL HASSELDAL

Grenser finst overalt. I kroppen, i landet, i kollektivkjøleskapet og i meldinga du har skrive tre gongar utan å tørre å sende. Det finst grenser for kor mykje du kan drikke før du byrjar å forklare eksen din at du eigentleg alltid har forstått henne. Grenser for kor lenge du kan seie «det går fint» før det heilt tydeleg ikkje gjer det. Grenser for kva du kan krevje av ein ven, ein kjærast, ein stat, ein kropp, ein lege eller ein studentøkonomi som allereie ligg i stabilt sideleie.

Samtidig lever vi i ei tid der grenser helst skal sprenge. Du skal pushe deg sjølv, utfordre komfortsona, bli råare, sterkare, friare, meir open, meir spontan, meir disiplinert. Du skal seie nei oftare, men også vere med på meir. Du skal verne energien din, men helst møte opp på vors, seminar, kollokvie, dugnad og den litt for dyre middagen ingen eigentleg har råd til. Du skal ha grenser, men ikkje vere kjip.

I denne utgåva av Magasinet ser vi på alt som skjer når streken blir teikna opp, flytta, tøygd eller kryssa. Kva skjer når grenser blir ein føresetnad for fridom, slik dei kan vere i BDSM-miljøet? Kor langt er aktivistar villige til å gå for saka dei brenn for? Kor sjuk må du vere før systemet gir deg ein diagnose? Og kor mykje

som skal til for at harryhandel er verdt det?

Men grenser er ikkje berre personlege. Dei er også politiske. For nokon er grensa til Sverige eit sted å fylle bilen med brus og smågodt. For andre er ei grense eit spørsmål om vern, framtid og overleving. Nokon passerer med handlepose. Andre med asylsøknad.

Dette er mest urettferdige med grenser: Dei ser like ut på kartet, men verkar heilt ulikt på menneska som møter dei.

Grenser kan verne oss. Dei kan gi form til livet og tryggleik til relasjonar. Dei kan vere eit stopbord, ei låst dør, ei hand som seier hit, men ikkje lenger.

Men dei kan også gjere verda mindre.

Så kanskje spørsmålet ikkje er om vi treng grenser. Det gjer vi. Spørsmålet er

kven som får setje dei, kven som får flytte dei, og kven som må leve på feil side av dei.

Vi kjem ikkje til å leve utan grenser. Det skal vi heller ikkje. Men vi kan slutte å late som om dei berre ligg der av seg sjølve, som naturlege strekar i sanden.

Nokon har teikna dei.

Nokon tener på dei.

Nokon blir verna av dei.

Og nokon står framleis utanfor og bankar på. •

Grenser ser like ut på kartet, men verkar heilt ulikt på menneska som møter dei

**– Ikke sexy når
det er utrygt**

For den sex-positive gruppen Lollipop handler intimitet og erotikk ikke om å sprengre grenser, men om å finne dem. Problemet er ikke at vi ikke tør å si ja – det er at vi ikke tør å si nei.

tekst: **HANNA SOLBJØR FOLSTAD • ÅSNE SKEIE**
foto: **SHILAN SARI**

Det ligger en tynn madrass midt på stuegulvet i en leilighet i Pilestredet. Over madrassen ligger et svart fløyelsteppe. Ved siden av står tre vannglass på en krakk. Det lukter svakt av røkelse, og lav musikk fyller rommet.

Maria (49) har trukket for gardinene. Hun er kostymedesigner, frilanser for den sexpositive gruppen Lollipop og åpner døren forsiktig når vi ringer på. Dette er ikke et sted man bare velter inn.

– Vi utforsker normer. Det er ikke så vanlig at mennesker har sex i samme rom, for eksempel, sier Maria.

Sex på algoritmer

BDSM, fetisj-avsløringer, hemmelige sexfester. Mediene vet hvordan de skal fange oppmerksomheten vår. Det er lett å få inntrykk av at vi har et langt mer utprøvende forhold til egen seksualitet enn før. Men sex er fortsatt skam- og tabubelagt, mener Maria. Vi er kanskje blitt bedre til å snakke mer offentlig om sex, men bak de tabloide overskriftene skjuler det seg en annen sannhet.

– Mange er fascinerte av hva vi driver med. Det kommer nok av tanken om at sex er noe man gjør hjemme bak lukkede dører, forteller hun.

Lollipop arbeider for at vi skal få et mer åpent forhold til sex. Men det handler om noe ganske annet enn poledance og pisk. For bak det pirrende og utforskende, ligger hardt arbeid.

– Kjernen i Lollipop handler om samtykke og

om å sette og respektere grenser. Det er det vi jobber aller mest med.

Hvis du trodde det var nok å huske samtykkelov og kondom, må du tro om igjen.

Veien mot et friere forhold til sex krever nemlig at vi tør å gå inn i oss selv og kjenner etter. Ikke bare etter hva vi har lyst til, men først og fremst hva vi ikke har lyst til. Det har vi en tendens til å glemme, understreker Maria.

Emosjonell ekstrem sport

– Jeg trodde jeg var blitt aseksuell. Ingenting pirret meg, jeg var ikke lenger interessert i å møte noen bare for å pule, forteller Santa (30).

Som tenåring var hun trygg og nysgjerrig på egen seksualitet. Men etter flere år i et forhold hvor hun gang på gang fikk sine seksuelle grenser overtrådt, sa kroppen stopp. I takt med at eksen ville mer og mer, ville hun mindre og mindre.

Vendepunktet kom da Santa ble med i det sexpositive miljøet Lollipop. Der lærte hun at lyst krever trygghet. Og skal man bli trygg, går det ikke at man gjør ting man ikke har lyst til.

– Sex er vanskelig å manøvrere i fordi det er noe man gjør sammen med andre. Er det to som er dårlig på grensesetting, er det stor risiko for at ting går galt, sier Maria.

Derfor er grensesetting et hovedfokus i Lollipop. For å få lov til å delta på arrangementene, skal man ha deltatt i en samtykke-workshop og

vist at man er inneforstått med ikke bare at et nei betyr nei, men at samtykke til én ting ikke betyr samtykke til alt.

– Mange tror at man skal ha sex hvis man er med på et sexpositivt arrangement. Det er helt feil. Det er så mange trinn før man eventuelt har sex. Samtale, nærvær, beføling. Alt krever samtykke, forklarer Santa.

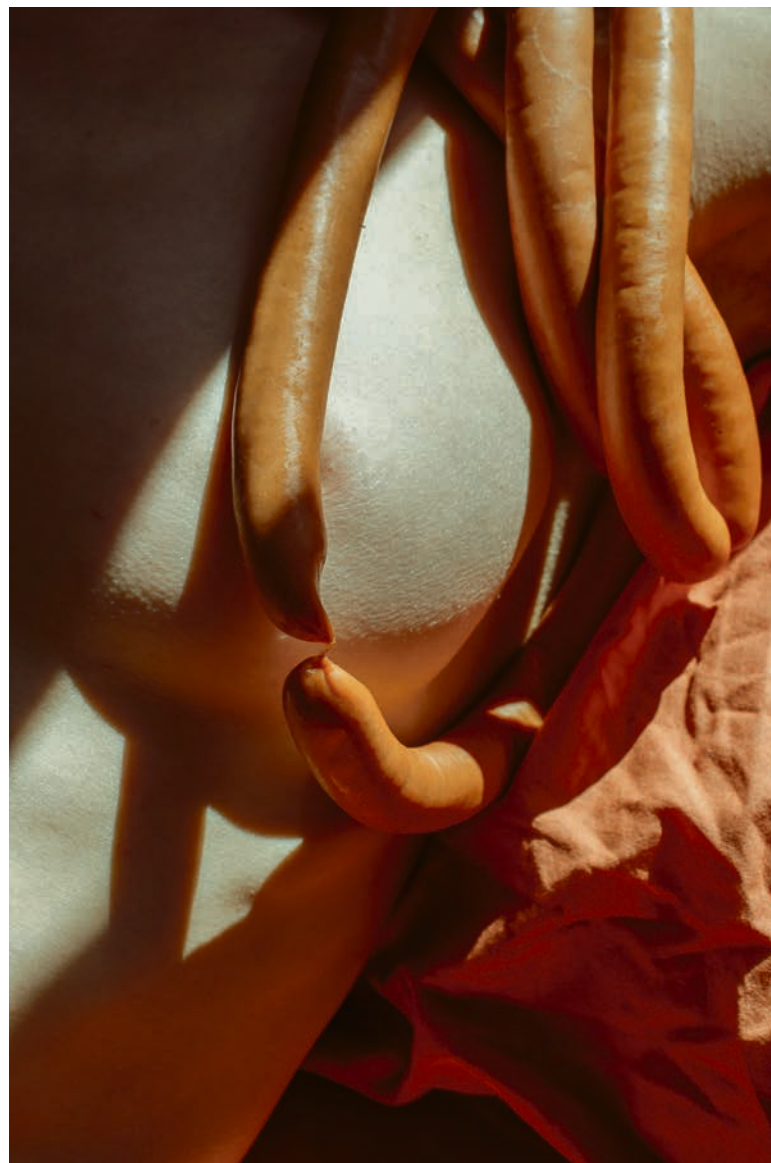
I Lollipop handler det først og fremst om å bli kjent med mennesker. Om å skape bånd. Og ikke minst, om bli kjent med seg selv.

Vi gjør hverandre en tjeneste når vi sier nei til noe vi ikke har lyst til

Maria (49), medlem i Lollipop

– For å kunne knytte deg til folk, er du nødt til å finne ut av hvem du egentlig er. Hva er dine verdier? Hvor går dine grenser? Hva er det egentlig du liker og ikke liker?

Et typisk Lollipop-event kan være alt fra ti deltagere i en stue til kjempestore orgier. Som oftest har de et rom for mingling, et rom for seksuell aktivitet, og viktigst av alt, et trygt rom med såkalte «care bears» man kan debrife med.

Alle bildene i saken er kun til illustrasjon og viser ikke de faktiske kildene.

Saken fortsetter»

– Det er såne helt rå, menneskelige ting vi tar i. Essensen av menneskelige behov og lyster. En kollega sa at det er ekstremsport det vi driver med, forteller Maria.

– Det kan være mennesker som bryter sammen og gråter fordi de ikke har klemmt noen på måneder. Bare sånn helt ... enkel intimitet.

Barkultur og stillhetskultur

At nordmenn er lukkede, kan spanske Cloudy (33) bekrefte. Han arrangerer samtykke-workshops, har ansvar for medlemmers trygghet og er gruppens offisielle musiker.

– I Spania kan du bli verbalt trakassert fem ganger på vei til butikken for å kjøpe dopapir. I Norge gir man hverandre mer rom, forteller han.

Men skal vi oppnå intim kontakt med hverandre, er vi nødt til å bryte dette rommet. Det pleier å foregå på to måter, mener han:

– Det ene er å bevege seg sakte i landskapet og å ta seg tid. Den andre er å bli full.

Cloudy mener det å møte mennesker på bar i Norge, gir dårlige forutsetninger for grensesetting og samtykke.

– Hvis man er ute, har drukket og kanskje ikke hører hverandre så godt, er det veldig lite sannsynlig at interaksjonen kommer til å bære preg av reelt samtykke.

Det er mye som ikke er straffbart, men som utvilsomt kan oppleves som grenseoverskridene. Å sende intime bilder uoppfordret. Å ta på noen på dansegulvet uten å spørre. Å fortsette å kysse noen som ikke responderer.

– Det er ikke uvanlig at gutter lar være å bruke kondom, for så å legge igjen penger til angrepillen dagen etter, forteller Cloudy, tydelig oppgitt over menns oppførsel.

– Vi har en form for stillhetskultur. Hva hvis vi har en dårlig opplevelse på Tinder? Hvem skal vi snakke med da, spør Maria.

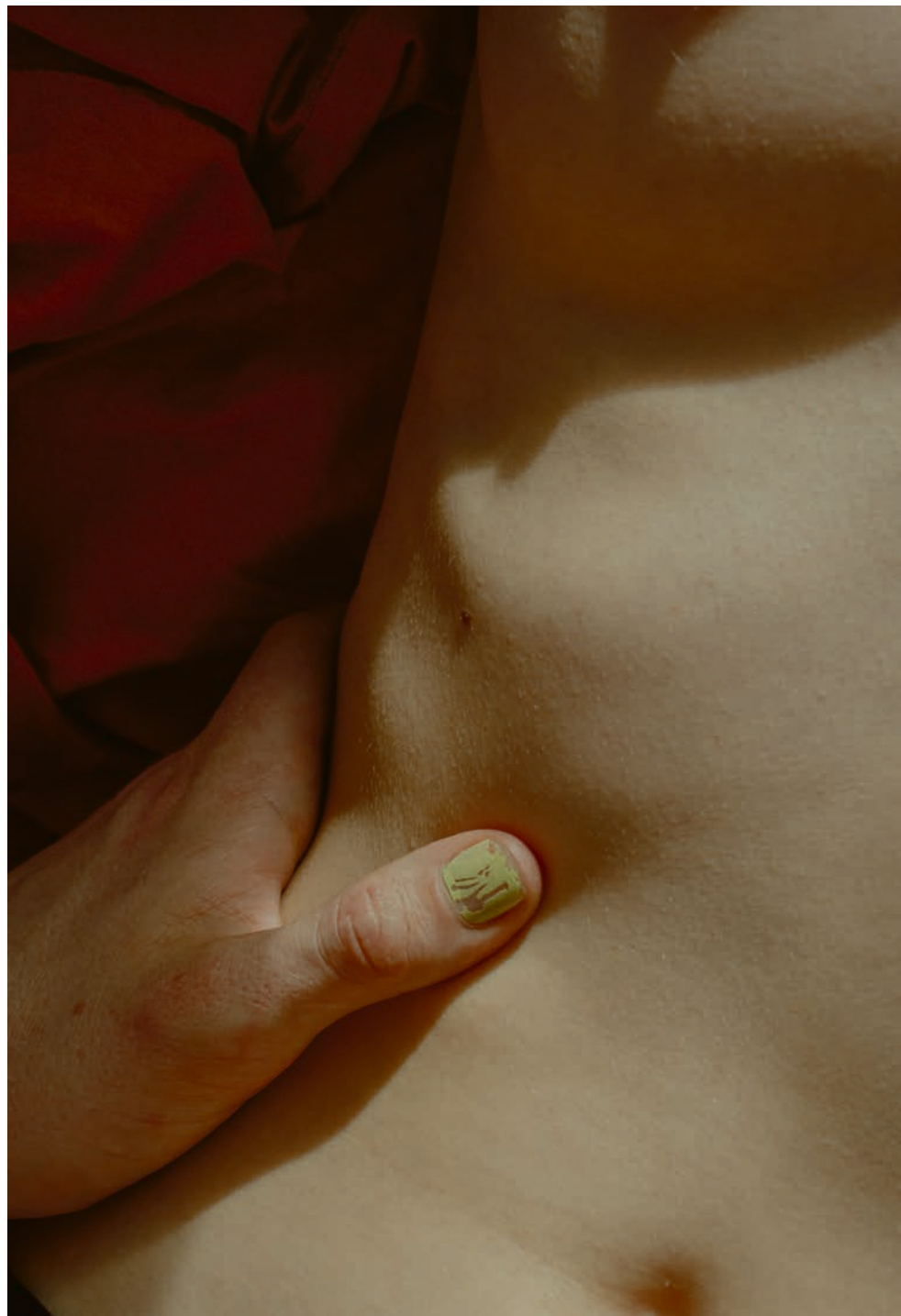
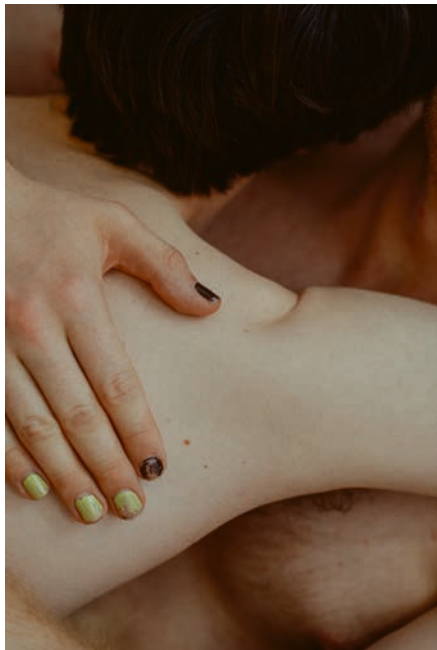
Et gjetningsspill

– Vi navigerer gjennom livet basert på samtykke og brudd på samtykke med andre, mener Cloudy.

For det meste gjetter vi hva den andre vil. I det øyeblikket man faktisk prøver å forstå om personen du interagerer med prøver å si ja, nei eller kanskje, går det opp for oss at vi ofte tar andres uttrykk for gitt, ifølge ham.

– Vi spiller et gjetningsspill med alle, hele tiden. Det er her de sosiale normene kommer inn. De viser oss hva som vi som kultur synes er ok og ikke. Men hvis vi faktisk tar samtalen, kan vi skape et bredere spektrum for hvordan vi vil ha det.

– Jeg har brutt mange menneskers grenser i løpet av livet, forteller Cloudy. Han mener det er helt urealistisk å tro at vi kan unngå å trå feil i intime relasjoner.

– Vi lærer gjennom å gjøre feil, også prøver vi å skape en kultur hvor det også er lov, forteller Maria.

Både Maria og Cloudy er likevel tydelig på at grenseoverskridelser ikke er ønskelig, hverken for den som får grensen sin tråkket over eller den som har trådd feil.

– Tenk deg at du har hatt en fin erfaring på et arrangement, også finner du ut av at den du har hatt det sammen med ikke hadde en god opplevelse i det hele tatt. Det er utrolig ubehagelig, understreker Maria.

– Noen som har fått grensene deres brutt, vet ikke nødvendigvis at det er det som skjer i øyeblikket, sier Cloudy. Han har selv opplevd dette mange ganger.

I dag beskriver Cloudy seg som etisk ikke-monogamist. Da han var yngre var han gift, og han forteller at han i dette ekteskapet opplevde å få grensene sine tråkket kraftig over.

– Som mann er det vanskelig å skjønne hva som foregår i en slik situasjon. Dette var også i en tid hvor man ikke tok disse samtalen, forteller Cloudy.

At grenseoverskridelser er et sjeldent fenomen i Lollipop, skyldes nok at de blir snakket om. De gangene ting går galt har som oftest rusmidler vært involvert, påpeker Cloudy, men tydeliggjør at dette er noe det er nulltoleranse for i gruppen. Dersom noen har ubehagelige opplevelser, er det rutiner

for hvordan situasjonen skal håndteres. I verste fall med utvisning til følge.

Ikke sexy når det er utrygt

Men å finne ut av hvor ens egne grenser går, kommer ikke av seg selv. På madrassen i Pilestredet ber Maria oss reise oss. Vi skal prøve en av lekene de bruker som guide i Lollipop.

Hvor tett kan vi bevege oss på hverandre? Vi plasserer oss på hver vår ende av madrassen. Åsne skal uten å si noe sette en grense for hvor tett Hanna kan gå inntil henne. Hanna går så tett hun føler hun kan gå før det blir ubehagelig.

– Det var akkurat der jeg satt den, utbryter Åsne.

– Det var flaks. Poenget med leken er å forstå at vi ikke vet hvor hverandres grenser går, sier Maria.

Ny lek. Med beina i kors og blikket mot hverandre er vi nede på madrassen igjen. Vi skal be hverandre om noe ubehagelig, noe vi ikke tror den andre har lyst til å gjøre. Det er bare et mulig svar: Ja.

Åsne leer ikke et øyelokk.

– Kan jeg se i Hinge-loggen din?

Det rykker i Hannas munnvik.

– Ja. Kan du skrive ferdig artikkelen alene?, skyter hun tilbake.

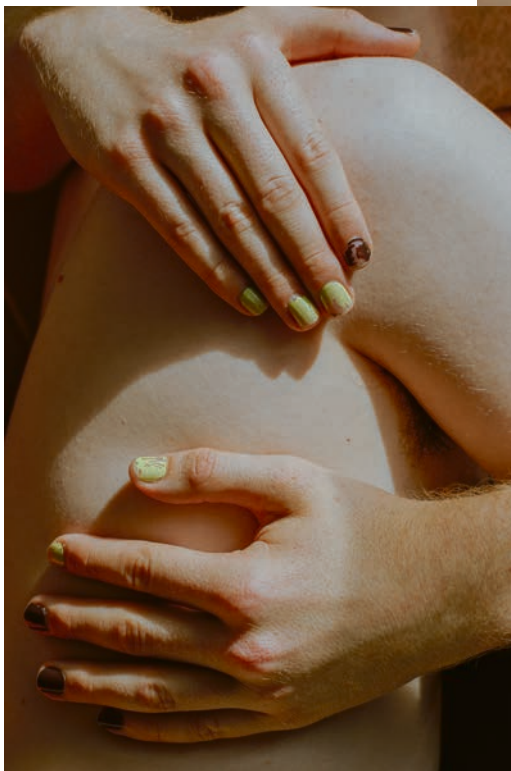
– Ja. Nja.

Takk for avvisning!

Maria spør hvordan vi føler oss. Åsne kjente et stikk i brystet da hun måtte si ja til å skrive artik-

Det kan være mennesker som bryter sammen og gråter fordi de ikke har klemmt noen på måneder

Maria (49), medlem i Lollipop

kelen alene. Hanna forteller at hun unngikk blikkontakt og svarte fort for å få det overstått.

– Det er interessant hvor intelligent kroppen er. Når man begynner å kjenne at «dette har jeg faktisk ikke lyst til», så har du masse kroppslige signaler, sier Maria.

Hvordan føles det å sette en grense? Og hvordan føles det å få et nei? Vi skal gjenta leken, men får nå lov til å svare nei, på en betingelse: Den andre skal takke for avvisningen. Resultatet? Vi glemmer å si takk. Nesten hver eneste gang.

– Det viser jo bare at det er uvant først å få et nei, sant? Og så vise takknemlighet for ærligheten, sier Maria.

– Før jeg kom i kontakt med Lollipop, var jeg veldig forvirret og usikker rundt egne grenser, forteller Maria. Som barn opplevde hun ofte å få grensene sine overskredet.

– Da lærer man i en ung alder at grenser ikke betyr noe. Det er veldig vanskelig å manøvrere livet fra et sånt ståsted.

– Nå tør jeg sette meg i en situasjon som er utfordrende, fordi jeg vet at jeg kan si nei, avslutter Maria.

– Hot å få et nei

– Jeg har det mye bedre nå enn jeg hadde for et par år siden, og det er mye på grunn av Lollipop. Ikke bare intimt og seksuelt, men generelt. Sex er bare toppen av isfjellet, sier Santa.

Han mener erfaringene fra Lollipop har endret livet hennes radikalt. Når man lærer at andre fortsatt kan like en selv om man ikke er med på alt, lærer man samtidig at et nei ikke betyr at man avviser den andre som menneske.

– Lollipop har gjort at jeg føler meg trygg på meg selv og mine egne grenser. Jeg tør å si nei. Og jeg har funnet ut at mange menn synes grenser er veldig rått! At det er hot. Det synes jeg i hvert fall selv.

Santa er ikke lenger en pleaser i intime relasjoner. Heller ikke i andre. Hun sier ikke lenger ja til ekstravakter som sykepleier hvis hun ikke har overskudd. Heller ikke når venner spør om hun vil være med på ting hun egentlig gjerne vil, men ikke orker.

– Alle må lære seg å ta vare på seg selv først. Det er som på på fly når oksygenmasken detter ned. Du får beskjed om å ta den på deg først, og så hjelpe andre. Det er jo den rekkefølgen du skal følge ellers også, poengterer Santa.

– Det handler om å jobbe med seg selv for å skape fine, sårbare bånd med andre mennesker. Å være sårbar med andre syns jeg er det flotteste som fins i hele verden.

Jantelov og ja-kultur

At vi synes det er vanskelig med sex og grensesetting, kan betraktes som et forstørrelsesglass på resten av samfunnet, mener Maria.

Klinisk sexolog Petter Winther-Brose er enig:

– Det første jeg tenker på er janteloven. Du vil

ikke bli forstyrret og du skal helst ikke forstyrre andre. Dette gjør oss dårligere til å kommunisere med hverandre og dårligere til å uttrykke egne ønsker og behov.

– Man skal ikke oppleve at man klager, men det er ikke klaging å si fra om at du ikke har lyst til å bli voldtatt. Vi må kanskje redefinere hva det er vi tenker er sunt og usunt i måten å si ifra på. Og kanskje stille spørsmålsteget ved om det ikke er lov å klage litt også?

Det er ikke bare i kommunikasjonen vi har et problem, mener Petter: Vi tør ikke ta konfrontasjoner heller.

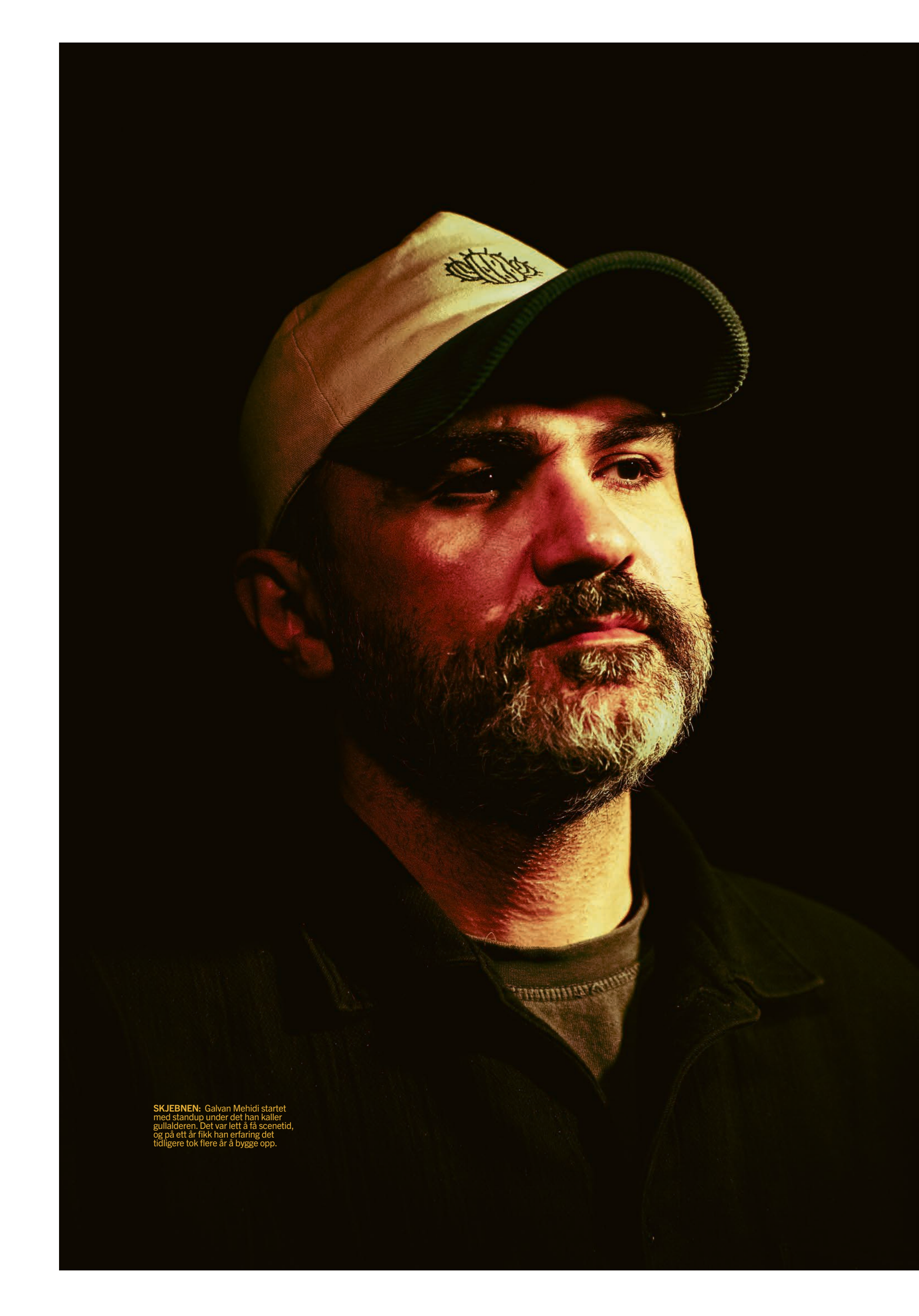
– Vi er preget av en unnvikenhet jeg tenker er kulturelt betinget. Hvordan skal du klare å si fra om en seksuell grenseoverskridelse når du ikke engang klarer å gå og si fra til butikken om at buksa du kjøpte i forrige uke allerede er ødelagt?

Han påpeker at grupper som Lollipop kan være en positiv opplevelse for mange.

– Sexpositive miljøer er viktige for samfunnet på samme måte som at det er positivt at det finnes en sjakkklubb. Det er viktig at folk har arenaer der de kan møte andre likesinnede.

Petter forteller likevel at disse miljøene ikke er noe for alle.

– Det kunne også vært nyttig med noen miljøer for folk som ikke har lyst til å bli eksponert for sex på den måten. Et rom for å snakke om grenser med klærne på. •

SKJEBNEN: Galvan Mehidi startet med standup under det han kaller gullalderen. Det var lett å få scenetid, og på ett år fikk han erfaring det tidligere tok flere år å bygge opp.

«DU HAR BLITT SÅ NORSK ASS»

Den gangen Galvan Mehidi (37) så faren sin stoltest, sto han ikke på scenen.

tekst: SELMA OMDAL ERGO • foto: SHILAN SARI

I høyden på Torshov. Inn et stort, rødt murbygg og opp på en scene. Bak sceneteppet står en mann og venter.

På den andre siden summer publikum. Blant dem sitter familien.

Det er ikke vits å fyre seg opp nå, tenker Galvan Mehidi. Uansett hva som skjer der ute, har han gjort det beste han kan.

Han løper ut på scenen.

Det er en uskreven regel blant komikere at man må vente ti år før sitt første soloshow. I fjor tok soloshowet «Et takkebrev til Saddam» underholdningsnorge med storm. Fem år inn i karrieren er Galvan Mehidi i gang med produksjonen av show nummer to.

Solbrillene i mørket

Flere måneder etter at han fylte nå salen med latter og tårer, sitter Galvan på i byggets mørklagte bar, Nieu. Han har vandret rundt i lokalet på utkikk etter den perfekte sitteplassen. Han finner en sofakrok ved doen.

– Det pleier å være konkurranse om disse plassene.

Stolene står på bordene. Tappekranene er avslått. Bare nødlyset fra baren er påslått. Selv i mørket har komikeren caps og solbriller på.

– Solbrillene er ikke en greie, altså, men de har styrke. Jeg glemte de vanlige brillene i bilen.

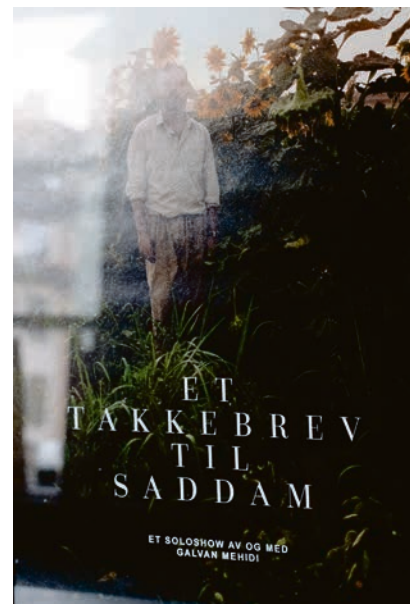
– Føler du deg som en kjendis?

Jeg er stolt over alt jeg har

– Nei... Eller kanskje mer for tiden, egentlig. Aldri føl at du er mindre

Selv om dialekten er utvannet, er det lett å høre at den kjente podcaststemmen ikke er fra Oslo-traktene. Galvan Mehidi er oppvokst i Mysen i Østfold. Som fireåring flyktet han med foreldre og søskenflokk fra Kurdistan i Irak.

Foreldrenes erfaringer fra Kurdistan påvirket komikerens oppvekst. «Aldri føl at du

SOLOSHOW: Komikeren har en idé om hvordan det neste showet skal se ut. Samtidig lar han historien tydeliggjøre seg selv underveis i arbeidet.

Saken fortsetter»

er mindre», var ett av farens mantra.

I Kurdistan opplevde foreldrene politikere som ønsket å drepe dem for dem de var. Dersom man snakket feil språk på feil sted, risikerte man å bli fengslet, eller verre. Derfor syntes de det var absurd å se sønnen deres gråte om noen kalte han pakkis på skolen.

Selv om det kan virke strengt, forstår Galvan nå poenget. Dersom han ikke var skadet av kommentarene, eller dersom det ikke hindret

ham i å studere, så måtte han bare gå videre.

– De ville bare at jeg skulle klare meg.

Tøff i uniform

– Jeg ser sjeldent pappa kjempestolt.

Komikeren er godt plantet i den slitne sofaen. Han ser *fresh* ut. Salomon-sko, svarte denimbukster og en bomberjakke i tykt bomullsstoff. Og solbrillene, selvfølgelig. Han fortsetter:

– Men jeg har sett han skikkelig stolt én gang. Det var da jeg hadde på meg Rema 1000-uniformen for første gang.

– Han var så jævlig stolt. Han var mer stolt av det, enn da jeg fikk rollen i Makta.

Han husker at faren gikk bort til ham og rettet på slipset.

Har ingenting med standup å gjøre
Galvan har jobbet lenge både foran og bak kamera i underholdningsbransjen. Han har blant annet NRK-

serien Makta og humorpodcasten «Med All Respekt» på CV-en.

Nå er det fem år siden han satt i telefonen med standup-kompisen Jonis. Da var han 33 år, og hadde vært frilanser i snart ett tiår. Han var utslitt, og følte at han var midt i en eksistensiell krise. Jonis oppfordret ham til å prøve standup.

«Det skjer ikke», svarte Galvan. Han hadde ingenting med standup å gjøre, tenkte han.

Likevel ender han opp på scenen. Han gruer seg ofte. Har alltid

LITT AV ALT: Både norsk, kurdisk, komiker, podcaster, skuespiller, regissør, offentlig og privat. Galvan spiller med mange kort.

De ville bare at jeg skulle klare meg

en unnskyldning på lur for å ikke dukke opp. Men så dukker han alltid opp. Selv når unnskyldningene blir bedre og bedre. Han har jo bare gamle vitser, eller altfor korte stikk. De kan han vel ikke fremføre?

Det er skummelt på scenen, fordi responsen er så momentan. Gjennom standup dropper han alt byråkratiet han ellers må gjennom i underholdningsbransjen. Dette er ikke som når han jobber med regi. Heller ikke som når han spiller inn podcast. Han bare går opp på scenen, tester ideen og venter på responsen.

Og hvis folk ikke ler, tenker han fort at han bør slutte. Hele kroppen stritter imot. Unnskyldningene begynner å surre i hodet. Men alltid det er som om et usynlig tau drar han tilbake. Godfølelsen når showet går bra, er så mye større enn nederlaget.

– Jeg veit ikke hvorfor, men jeg har ikke lyst til å gjøre noe annet, forteller Galvan.

En slags kulminering

Nå er humorhuset Nieu nærmest hans stamsted. Han kan koden til alarmsystemet, og skal låse seg selv ut i kveld. Før det har han planer om å sitte på kontoret sitt i overetasjen, åpne pc-en og «late som om han jobber på det neste soloshowet», ifølge han selv.

Allerede i sitt første år med standup startet Galvan å skrive soloshowet «Et takkebrev til Saddam». Det var utenkelig å vente ti år med å fremføre det. Han hadde for mye på hjertet.

– Det er en slags kulminering... kulminering? Sier man kulminering? Kanskje oppsamling?

Soloshowet er en slags oppsamling, kulminering om du vil, av tanker og følelser Galvan har hatt i mange år. Tanker og ideer fra podcasten og andre deler av underholdningsbransjen. Men også fra oppveksten, erfaringene fra Østfold. Ikke minst historie og lærdom fra foreldrene.

Å være begge

– Du har blitt så norsk ass!

Han henter en snusboks ut av lommen, tar seg en prell.

– Folk brukte det nesten som et skjellsord, fortsetter han.

Galvan kan huske at folk var redde for å bli sett på som forrædere dersom de kalte seg eller oppførte seg norsk. Han har tatt av seg solbrillene, for ikke å virke pretensiøs. Men han får vondt i hodet, og tar de på igjen.

– Enten så er du fyren som prøver å være norsk, eller så er du han som prøver å ikke være det, forteller han.

Han snakker om norskhet nesten som en form for eierskap. Som noe han nekter å gi fra seg til mennesker som vil definere ham.

– Hvis man nekter å kalle seg norsk, kan man ikke bli sur når andre påstår det samme. Da har de vel teknisk sett rett.

Som barn bestemte Galvan seg for å føle seg tilfreds med å være både norsk og kurdisk.

– Det at man er stolt over den ene siden, betyr ikke at man misliker den andre, sier Galvan.

Det er ikke leit

Vårlyset skinner på det store, røde murbygget. Dagen er på hell. Om litt skal Galvan sette seg på kontoret i andre etasje og late som om han jobber med det neste soloshowet. Kanskje jobber han også.

Men fortsatt sitter han i den mørke baren med solbrillene på, og nå snakker han om hvordan det er å besøke familien i Kurdistan.

Han bommer fortsatt på hilsninger og sosiale koder. I Norge har han brukt store deler av livet på å forklare hvordan det er å være både norsk og kurdisk.

Han trekker på skuldrene.

– Jeg er stolt over alt jeg har, sier han.

– For jeg har så mye mer. •

På sparejakt over grensa

Når matprisane stig raskare enn studielånet, set studentar seg på toget mot svenskegrensa. Målet? Ein billig middag.

tekst: **LOVISE KNUTSEN OG OLIVIA MALGORZATA SZLAGE**
foto: **SIGRID EWING, ELEONORA MINCHEVA, ADRIAN HEGGEM MISFJORD**

Når fryseboksen byrjar å bli tom, veit Vilhelmas Kekstas kva han må gjere.

Då pakkar han fryseposar, finn fram bereposane og planlegg turen austover. Frå Oslo går vegen til Østfold, vidare mot svenskegrensa.

Målet er ikkje ferie, men kvardag: kjøtdeig, kylling, saft, knekkebrød, makrell i tomat, ost og snus.

Grensehandel er langt frå eit nisjefenomen. I 2025 handla nordmenn for 11,3 milliardar kroner på dagsturar til utlandet, ifølgje Statistisk sentralbyrå (SSB). Dei mest populære handledestinasjonane ligg langs svenskegrensa, mellom anna Nordby, Svinesund og Charlottenberg.

Kekstas er 27 år og studerer musikkvitenskap ved Universitetet i Oslo (UiO). Han bur i kollektiv i Oslo, men har foreldre i Skjeberg, midt mellom Sarpsborg og Halden. Frå huset deira er det rundt tjue minutt med bil til Sverige.

På studentrommet står ein liten minifrysar. Plassen er knapp, så alt må pakast effektivt. Kjøtdeig blir klemt flat i porsjonar.

For Kekstas er Sverige-turane blitt ein del av studentøkonomien.

– Kjøper du tre-fire kilo kjøttdeig, deler det opp i poser og fryser det ned, har du plutselig mat i nesten ein måned, seier han.

Jakta på billigare mat

Turane er sjeldan spontane. Før han reiser, sjekker han frysaren, ser kva som manglar og lagar handleliste.

– Eg har blitt hekta på saft, så det kjøper eg alltid. I Sverige kostar det kanskje 25 kroner. I Noreg er det nesten dobbelt så dyrt, seier han.

Med eit større handlestopp kan forskjellen fort bli fleire hundre kroner.

– Bruker eg 1500 kroner i Sverige, hadde det kanskje kosta 2200 i Noreg. Då er det plutselig ganske mykje spart på ein tur.

De siste åra har matprisane i Noreg stige kraftig. Ifølgje SSB sin konsumprisindeks steig prisane på mat og alkoholfrie drikkevarer med 6,6 prosent det siste året. Berre den siste månaden steig prisane med 2,9 prosent.

Ein kartlegging frå NRK viste at ei svensk handlekorg med vanlege daglegvarer i snitt var rundt hundre kroner billigare enn ei tilsvarende norsk handlekorg.

LÅNEKASSEN: Mustafha Traore fortel at for mange studentar er ikkje studielånet nok og at dei må jobbe ved sida av.

OSTEKRISE:
I Noreg er gulost luksus.

Likevel er det ikkje alt som hamnar i handlevogna til Kekstas.

– Grønsaker er ganske likt i pris, så det kjøper eg som regel i Noreg, seier han.

Sjølv utan bil, meiner han terskelen for å dra er lågare enn mange trur.

– Har eg ikkje bil, tek eg toget til Halden og buss vidare til Svinesund eller Nordby. Viss fleire reiser saman og planlegg litt, kan ein spare ganske mykje.

– Pengar spart er pengar tent, seier han.

Han kallar det nesten eit studenthack, ein måte å få studielånet til å vare lenge nok til neste utbetaling.

Når ost blir luksus

I ein studentkvardag med små marginar blir enkelte varer valde bort. For Kekstas har ost blitt eit symbol på prisstigninga.

– Ost har blitt skikkeleg dyrt. Det er nesten ein luksusvare. Når ein begynner å sjå på heilt vanlege varer som luksus, seier det noko om kor dyrt ting har blitt.

I Sverige kjennest det annleis. Der kan han leggje fleire pakker gulost i handlekorga utan å rekne i hovudet undervegs.

I butikken går blikket automatisk mot tilbudsplappar og kiloprisar.

– Før handla eg meir spontant. No planlegg eg mykje meir, og då er det ofte dei dyraste tinga som ryker først.

Billigare på den andre sida

For Kekstas handlar Sverige-turane om å få studielånet til å vare lenger. For samfunnsøkonom Jonas Slaathaug Hansen ved Økonomisk institutt ved Universitetet i Oslo handlar fenomenet om noko større: norsk matpolitikk.

LÜKSUSVARE: For Vilhelmas Kekstas har ost blitt eit symbol på kor dyr maten har blitt.

Slik kan studentar handle smart i Sverige

- Sjekk prisane før du drar
- Reis fleire saman og del transporten
- Ta med fyrseposar og kjølebag
- Fyll frysaren med kjøt og kylling
- Storhandel framfor småturar
- Kjøp berre varer med stor prisforskjell
- Hugs tollgrensene

- Noreg har ein spesiell landbrukspolitik som fungerer gjennom det me kallar tollvern, forklarar Hansen.

Toll på varer frå utlandet gjer import dyrare og bidreg til høgare prisar i Noreg enn i Sverige. Hansen anslår at mange varer i snitt er 20 til 30 prosent billigare i Sverige.

Samstundes meiner han at grensehandle ofte fører til at folk handlar meir enn hadde planlagt.

- Du kan ikkje berre kjøpe to flasker vin. Når folk først dreg til Sverige, prøver dei gjerne å fylle opp frysaren mest mogleg, seier han.

Kjøt, tobakk og importerte varer er typiske døme på varer som ofte er billigare i Sverige.

Matbudsjettet blir mykje høgare viss eg handlar alt i Noreg

Mustafha Traore (23),
student og herryhandlar

- Studentar er ofte i den delen av befolkninga med lågast inntekt. Når matprisane stig mykje, er det ganske rasjonelt å prøve å spare der ein kan.

Frå 1. april i år reduserte Sverige momsen på mat frå 12 til 6 prosent. I Noreg er momsen på mat framleis 15 prosent. Det kan gjere prisforskjellen endå større for nordmenn som handlar over grensa.

Med kofferten full av kylling

Kekstas er ikkje den einaste studenten som fyller bagasjen med frysevarer frå Sverige. Også Mustafha Traore har gjort turane til rutine. Den 23 år gamle maskiningeniørstudenten ved Oslomet voks opp i Mysen, rundt ein halvtime frå svenskegrensa.

Traore byrja å reise til Sverige med familien som barn. No prøver han å få til ein tur omtrent ein gong i månaden, ofte når han besøker foreldra.

- Eg trenar og et mykje, så det går ein del kjøt og kylling. Det blir fort nokre kilo.

Når han handlar stort, endar summen gjerne på mellom 2000 og 3000 kroner. Likevel meiner han at turane løner seg.

- Eg merkar veldig godt forskjell på dei månadene eg dreg til Sverige og dei månadene eg ikkje gjer det. Matbudsjettet blir mykje høgare viss eg handlar alt i Noreg.

- Spesialsjampo frå apoteket kan vere hundre kroner billigere. Godteri er òg veldig mykje billigare, seier han.

På veg heim er kofferten full av kylling, kjøt og sjampo. Når han kjem heim, går varerne rett frå kofferten og ned i frysaren.

- Det er mykje enklare enn bag, seier han og ler litt.

Kofferten blir lettare å dra gjennom Oslo sentrum enn fleire tunge handleposar.

Ein sosial sparetur

Sjølv om pengar er hovudmotivasjonen, handlar ikkje grensehandelen berre om økonomi.

- Det blir litt sosialt òg. Ein dreg saman, et kanskje noko der og gjer ein dag ut av det, seier Traore.

Hansen meiner grensehandelen òg seier noko om prisnivået i Noreg.

- Det er eit teikn på at prisane i Noreg er høgare enn i Sverige. Elles hadde folk ikkje gjort det.

Ifølgje Statistisk sentralbyrå held grensehandelen fram med å vere høg også i 2026. Berre i første kvartal handla nordmenn for 2,5 milliardar kroner på dagsturar til utlandet.

Han understrekar likevel at grensehandel ikkje alltid løner seg.

- Det kjem an på kor langt ein må reise, kor mykje ein handlar og kor mykje transporten kostar. Men for folk som bur nær grensa, kan innsparinga vere betydeleg.

I mini-frysarar på studentrom rundt om i Oslo ligg svensk kjøtdeig pressa flat i porsjonsposar.

For stadig fleire studentar handlar ikkje Sverige-turane om smågodt eller billig snus. Det handlar om å få råd til heilt vanleg mat.

- Ein skal ikkje måtte tene 700 000 kroner i året for å ha det greitt, seier Kekstas. •

Når ein byrjar å sjå på heilt vanlege varer som luksus, seier det noko om kor dyrt ting har blitt

Vilhelmas Kekstas (27),
student og herryhandlar

FORSKER: Jonas Slaathaug Hansen meiner ein må sjå på systemet bak prisane for å forstå forskjellen.

GRENSEKRYSSING: Det tek to timar
å køyre til Sverige og omtrent tre
minutt å miste all impuls kontroll

Ost, snus og svenske tilstandar

Fire journalister, ein bil og null reel handleplan.
Slik enda Universitas på herryhandel i Sverige.

tekst: **LOVISE KNUTSEN OG OLIVIA MALGORZATA SZLAGE** • foto: **JONAS SANDBOE**

– Er me snart framme?

Eg har sete i bilen i tretti minutt. Ifølgje Google Maps har me framleis over ein time igjen. Pangstart.

I forsetet sit magasinredaktør Nils Jakob, dagens sjåfør og ansvarleg for å få oss over grensa. Ved sida av meg sit Lovise. Bak kameraet sit fotograf Jonas.

På anlegget går japansk fusionjazz. Utanfor vindauget: motorveg, jorde og lastebilar frå heile Europa. Perfekt roadtripvêr. Berre synd E6 ikkje er særleg eksotisk.

– Har de planlagt kva de skal kjøpe? spør eg.

– Nei, seier Jonas, men det blir vel frysevarer, kjøt og ost.

Jonas har vore i Sverige over 40 gonger. Lovise og Nils Jakob har vore der nokre gonger før. Eg, Olivia, er den einaste i bilen som aldri har vore i Sverige før.

Etter to timar, ein bensinstasjon og ein bileik ingen av oss eigentleg forstod, skjer det endeleg.

Me passerer grensa.

Eg hadde venta meg noko større. Ein dramatisk overgang. Eit tydeleg no-er-du-i-eit-anna land-augneblikk.

I staden køyrer me over ei ganske trist bru og blir møtt av eit EU-skilt der det står *Sverige*.

Likevel kjenner eg det med ein gong. Dei rare skilt. Dei svenske flagga side om side med dei norske. Elles ser alt likt ut.

Parfymebutikk eller snuslager?

Første stopp er Strömstad. Eit slags grenseland for norske lyster: smågodt, tobakk og alkohol.

Utanfor kjøpesenteret står ein mann med fem bøtter smågodt og eit bagasjerom fullt av brus. Rundt oss snakkar alle norsk.

HANDLEKRAFT: Handlevognene på Nordby ser mindre ut enn dei eigentleg er heilt til nordmenn byrjar å fylle dei.

Det er snus. Snus på veggane. Snus i hyllene. Snus frå golv til tak

Lovise Knutsen og Olivia Malgorzata Szlage,
journalister i Universitas

Saken fortsetter»

MÅ BERRE HA DET:
Godteri. Godteri.
Godteri. Godteri.
Godteri. Godteri.

LANG TUR: Reisa til parkeringsplassen i Strömstad var 150 km lang og tok litt under to timar.

Perfekt. Det er akkurat så harry som eg håpa.

Så går me inn i det Nils Jakob først trur er ein parfymebutikk. Det er det ikkje.

Det er snus. Snus på veggane. Snus i hyl-lene. Snus frå golv til tak. Heile lokalet luktar mint og økonomiske val.

Eg spør mannen bak kassa kva som faktisk er lov å ta med til Noreg. Han peikar på eit lite hjørne med kanskje fem ulike boksar. Resten av butikken består altså av snus som er ulovleg i Noreg.

– Kvifor sel dei så mykje av det då? spør eg Lovise.

Me ser oss rundt på dei kvite boksane. Svaret gir seg sjølv

Sjølv kjøper eg ein rull med G5, noko eg er litt flau over. Eg er trass alt ein Epok-krigar.

For ung for svensk billigvin

Så går dei andre inn i alkoholbutikken. Eg stoppar. På Systembolaget må ein vere over 20 år for å kjøpe alkohol. Det hadde eg ikkje tenkt på.

Så der står eg, 19 år, norsk og audmjuka utanfor svensk billigvin.

Inne fyller folk handlevognene med pils og vin som om Sverige stenger ved midnatt.

Då dei andre kjem ut, er bilen plutselig fullare enn før. Det blir spøkt om at alkoholen kan gøymast under golvet om me er over kvota. Det gjer me ikkje. Sjølv sagt.

Neste stopp er Nordby Shoppingcenter. På vegen køyrer vi forbi eit Max-skilt:

«Smaksvinnar i både Sverige og Noreg». Fem sekund seinare bestemmer me oss for at det er på tide med mat.

Endeleg: matbutikken

Hovudmålet er Nordby Shoppingcenter. Det første som møter oss er eit stort skilt:

«Matmomsen i Sverige ble halvert 1. april: Alle matvarer i butikken er billigere, nå er det mer å spare!». Det heng over inngangen som ei helsing til nordmenn med dårleg råd.

Me finn ei handlevogn. For meg, som student i Oslo, er det i seg sjølv uvant. Eg brukar

vanlegvis handlekorg. Ikkje fordi eg er minimalist, men fordi eg ikkje har råd til å fylle ei heil vogn. No skal eg plutselig storhandle.

Før eg får tenkt meg om, har vener heime i Oslo bestilt kvit Monster. To brett går rett i vogna. Så kjem osten. Eg stoppar heilt opp.

Det er mykje ost. Billig ost. Ost som i Oslo har begynt å kjennast som ei investering. Her ligg han i mengder, som om ingen har fortalt

For første gong på lenge kjenner eg meg rik i ein matbutikk

Lovise Knutsen og Olivia Malgorzata Szlage,
journalister i Universitas

GRENSELAND: Rundt oss snakka alle norsk, men prisane fortalde at me ikkje var heime lenger.

svenskane at meieriprodukt eigentleg skal vere ein luksusvare.

Eg finn laktosefri mozzarella til 18 kroner. Eg tek seks pakker.

Ved sida av meg står Nils Jakob med armene fulle av ost. Handlevogna byrjar å likne meir på ei ostedisk enn ein vanleg storhandel. Oppi vogna hamnar òg fleire posar kaffibønner.

For første gong på lenge kjenner eg meg rik i ein matbutikk.

Kjøtdeig, kø og kaos

Så kjem frysevarane. Eg prøver å orientere meg, men det er for mykje. For kaldt. For stort.

Lovise har derimot full kontroll. Ho finn to kilo kjøtdeig til 127 kroner og ser ut som ho har gjort eit kupp på Finn.

Dei andre byrjar òg å plukke ting litt tilfeldig. Litt fordi det er billig. Litt fordi me er overvelda. Ingen av oss har eigentleg tenkt over korleis alt dette skal få plass i kollektivet.

Mellom energidrikk, kjøtdeig og mozzarella møter me butikksjef Patrik Zäll.

Han er blid, effektiv og langt enklare å intervjuere enn ein skulle tru. Det er berre eit problem: svensk.

Eg forstår mykje. Ikkje alt.

Eit heilt lite Noreg i Sverige

Zäll fortel at Nordby Shoppingsenter har 1,3 millionar kunder i året. 99 prosent av dei er nordmenn.

– Du skulle sett det her på ein laurdag. Då ser du ikkje golvet ein gong, seier han og ler.

I helgene har dei rundt 100 tilsette på jobb og alle kassene opne.

Under pandemien i 2020 var det derimot krise. Då grensa stengde, forsvann nesten heile kundegrannlaget. No er nordmennene tilbake.

– Dette er eigentleg ein stille dag, seier butikksjefen.

Eg ser rundt meg på alle menneska med overfylte handlevagnar og prøver å førestille meg korleis travelt eigentleg ser ut her.

Ved kassene står folk med vogner fulle av bacon, brus og frysevarer.

Då Patrik ser handlevogna vår, smiler han.

– Var det billig? spør han.

Me ser ned på osten, energidrikken, kaffibønnene og kjøtdeigane. Veldig.

Kjensla av å vere rik

Til slutt trillar me vogna ut på parkeringsplassen. Bilen er ikkje lenger berre ein bil. Han er stappa med alkohol, snus, smågodt, ost, kjøt-

deig, Monster, kaffibønner og ting me ikkje heilt hugsar kvifor me kjøpte.

Rundt oss gjer andre nordmenn det same. Opnar bagasjerom. Lassar inn brett. Stablar posar. Lukkar dørene.

På veg heim er stemninga litt annleis. Me er trøytte, mette og nokre tusen kroner fattigare.

Likevel kjennest det som om me har spart pengar. Det er kanskje det mest herry med heile turen. At ein kan kome heim med bilen full av ting ein ikkje visste ein trong, og likevel kjenne at ein har gjort noko økonomisk smart.

Kassalappa fortel sitt eige språk: to brett Monster, seks laktosefrie mozzarella, bacon i storpakka, blåbærpai, potetgraten, sjokolademjøl, curryrettar og meir Pepsi Max enn noko menneske eigentleg treng.

Alt saman for litt over 1 200 kroner.

Og når ost byrjar å kjennast som luksus i Oslo, medan mozzarella i Sverige framleis berre kjennest som mat, byrjar ein å forstå kvifor nordmenn køyrer over grensa.

Ikkje for naturen. Ikkje for kulturen. Men for smågodt, kjøtdeig og kjensla av å vere rik i ein matbutikk. •

HEIM IGJEN: Godt nøyde reiser den lille gjengen tilbake igjen til fedrelandet.

PANDEMI-TOMT: Butikksjef Patrik Zäll fortel at under pandemien i 2020 stengde grensa mellom Noreg og Sverige. Då forsvann nesten heile kundegrannlaget.

UNG OG USIKKER:
Min oppvekst som
norsk-afghansk med
innvandrerbakgrunn.

Jeg skulle lært meg å sette grenser tidlig

Hvor går grensen for å høre til, i et samfunn,
i et klasserom? Hvem blir du til når du lever
mellom to ulike kulturer?

tekst: **MARWA FARKHARI** • illustrasjon: **INGRID HAMSUND**

Jeg hadde knapt fylt seks år da moren min lærte meg at jeg er like mye verdt som broren min. Sjøføren som kjørte oss til skolen i Saudi Arabia var uenig. Jeg fikk ikke sitte i forsetet. Broren min fortjente det. Forvirret fortalte jeg det til mamma. Jeg husker fortsatt hva hun sa: «Gutter og jenter er likestilte». Du har like stor rett til å sitte foran som broren din.

For første gang lærte jeg hva det vil si å sette en grense.

Jeg var for ung til å forstå hva kvinners rettigheter innebar. Likevel skjønnte jeg at ordene hennes betydde noe. Den kvelden pugget jeg ordene hennes, slik at jeg kunne si dem til sjåføren dagen etter. Allerede da plantet hun et frø i meg: Grenser må settes tidlig.

Mangfold som styrke

Som elleveåring kom jeg til Norge. Ung nok til å kunne finne min plass i et nytt samfunn, men gammel nok til å huske hva jeg hadde med meg da jeg forlot Kabul. Jeg husker fortsatt dari-timene på skolen i Kabul, og hvordan jeg strevde med å lære pashto, et av Afghanistans offisielle språk. Det var også moren min som organiserte ekstra undervisning for meg og broren min, fordi hun ville at vi skulle mestre språket.

Smittet av mors kjærlighet til litteratur, språk og samfunn ble det naturlig for meg å lære norsk med hele hjertet. Hun pleide alltid å si at språk er nøkkelen til dører som ellers forblir lukket. Derfor ville jeg ikke bare forstå språket. Jeg ville bryte gjennom barrierene, slippe til, men kanskje aller mest høre til. Da jeg kom til Norge, følte ikke forskjellene utfordrende med en gang. Jeg var et barn. Jeg lærte språket raskt, fant meg til rette og gjorde det barn ofte gjør: Jeg tilpasset meg.

Det var først i tenårene jeg begynte å kjenne på hva det egentlig betydde å være annerledes. I lang tid følte det som om det var nok å snakke godt norsk. Som tenåring har man ofte et sterkt ønske om ikke å skille seg ut fra de andre. Men i ettertid har jeg innsett at samfunnet ikke bare tåler mangfold, det blir rikere av det. Den indre stemmen i hodet mitt skulle aldri få definere grensene for hvem jeg var. Jeg skulle aldri la usikkerheten eller stillheten definere mine meninger, eller hindre meg fra å være stolt over hvor jeg kommer fra.

Nå, i voksen alder, innser jeg også hvor mye det har betydd for meg å se verdien i den andre kulturen jeg er vokst opp med. Alle middagsselskapene hjemme, preget av gjestfrihet og en dyp omsorg for andre. Å være afghansk handler for meg om tekulturen, kvelder med diktlesning, og tanken om at du aldri skal legge deg mett hvis naboen din går til sengs med tom mage.

Stille tilskuer

Men blant all usikkerheten var det én ting jeg visste helt sikkert: Skolen betydde alt for meg. Jeg visste at muligheten til å gå på skole ikke var noe jeg kunne ta for gitt. Kommer du fra Afghanistan, vet du hvor skjør retten til utdanning kan være, særlig for jenter. Du vet hvor mye det betyr å kunne lese. Å kunne skrive. Å kunne delta. Samtidig var skolegangen i Norge også perioden hvor jeg ofte kjente sterkest på utenforskap.

Jeg husker timene i historie, politikk og menneskerettigheter. Jeg hadde mye jeg ville si, men turte sjelden å rekke opp hånden. En indre stemme minnet meg hele tiden på hvor trygg og selvsikker sidemannen min virket. Så jeg ble stille. Jeg lyttet til læreren og klassekameratene mine som snakket om demokrati og ytringsfrihet. Problemet var ikke språket. Problemet

var at jeg aldri helt trodde at min stemme, som ung jente med innvandrerbakgrunn, kunne tilføre samtalen noe verdi.

I dag angrer jeg på den grensen jeg satte for meg selv. På hvordan jeg gjorde meg selv til en stille tilskuer i et rom hvor jeg egentlig hadde noe viktig å si. For spørsmålet er ikke hvem meningen kommer fra. Spørsmålet er hvem den berører, og hvilke perspektiver som ellers aldri ville blitt hørt. Derfor sluttet jeg aldri å stille meg selv det samme spørsmålet:

Det er femten år siden jeg sist var i Afghanistan, men minnene lever fortsatt i meg

Hvor er jeg i denne fortellingen? og hvor er folk som meg i denne debatten?

Mangfoldig pensum i skolen

Historietimene handlet ofte om middelalderen i Europa, om renessansen og Vesten. Jeg lette etter noe jeg kunne kjenne meg igjen i, men fant det sjelden. Første gang jeg hørte om Mesopotamia og Silkeveien var ikke på skolen, men hjemme, gjennom det faren min fortalte. Hvis ikke han hadde plantet det frøet i meg, ville kanskje mitt syn på verden vært langt smalere.

Jeg skulle ønske jeg den gangen hadde turt å rekke opp hånden og spørre: *Hvor er mennesker som meg i dette pensumet?*

For jeg har lært at grenser ikke bare går mellom land. Noen grenser går gjennom klasserom og gjennom stemmen inni deg som forteller deg når du skal være stille.

Og kanskje er det nettopp de grensene som er de vanskeligste å krysse.

Jeg husker fortsatt den seks år gamle versjonen av meg selv. Jeg hadde akkurat lært meg å lese på dari, og hver helg satt hele familien samlet rundt frokostbordet mens jeg leste høyt fra avisen og lot som jeg var nyhetsanker. Jeg husker smilet til moren min når hun så på meg med stolthet, og blikket til faren min, som kanskje så en del av seg selv i meg.

Å være snillere med egne følelser

Afghanistan var en gang et kulturelt sentrum i regionen, preget av persisk litteratur, kunst og poesi. Byer som Balkh var sentre for læring og kultur, og poeter som Jalal ad-Din Muhammad Rumi er en del av denne arven. Landet lå langs Silkeveien, i skjæringspunktet mellom mennesker, språk, ideer og sivilisasjoner.

Det er femten år siden jeg sist var i Afghanistan, men minnene lever fort-

satt i meg. Fjellkjedene. Frukthagene. Vinterferier med snø over Kabul. Et sted der ute finnes fortsatt den elleve år gamle versjonen av meg, løpende gjennom Kabuls gater sammen med andre barn.

Det jeg prøver å si, er dette: Ikke la dagens styre, krig eller ekstremisme bli den eneste fortellingen om landet mitt. Ikke la det sette grensene for hvordan du ser et folk, en kultur eller en historie som er så mye større enn det verden ofte får se.

Lenge følte jeg at det var noe galt med meg. Det tok tid å forstå hvor mye trygghet vi faktisk kan finne i hverandre. Å navigere gjennom livet er ikke enkelt. Det tar tid å lære seg å danse gjennom alt det livet krever av oss.

Men hvis det er én ting jeg har lært, så er det å være snillere med meg selv og mine egne følelser. Å minne meg selv på at jeg er god nok. Sterk nok. At den indre stemmen ikke skal få sette grensene, definere hvor langt jeg kan gå, eller hvem jeg kan bli.

En påminnelse

Jeg sier ikke at du ikke kommer til å feile. Du kommer til å falle. Kanskje kommer du til å slå deg hardt. Men når du gjør det, håper jeg du husker at det finnes mennesker som stopper opp. Mennesker som snur seg etter lyden av smellet, ikke av nysgjerrighet, men fordi de bryr seg. Kanskje fordi de selv har vært der en gang.

Jeg liker å tro at det er nettopp det som gjør oss til mennesker: Evnen til å se hverandre når noen faller. Evnen til å strekke ut en hånd.

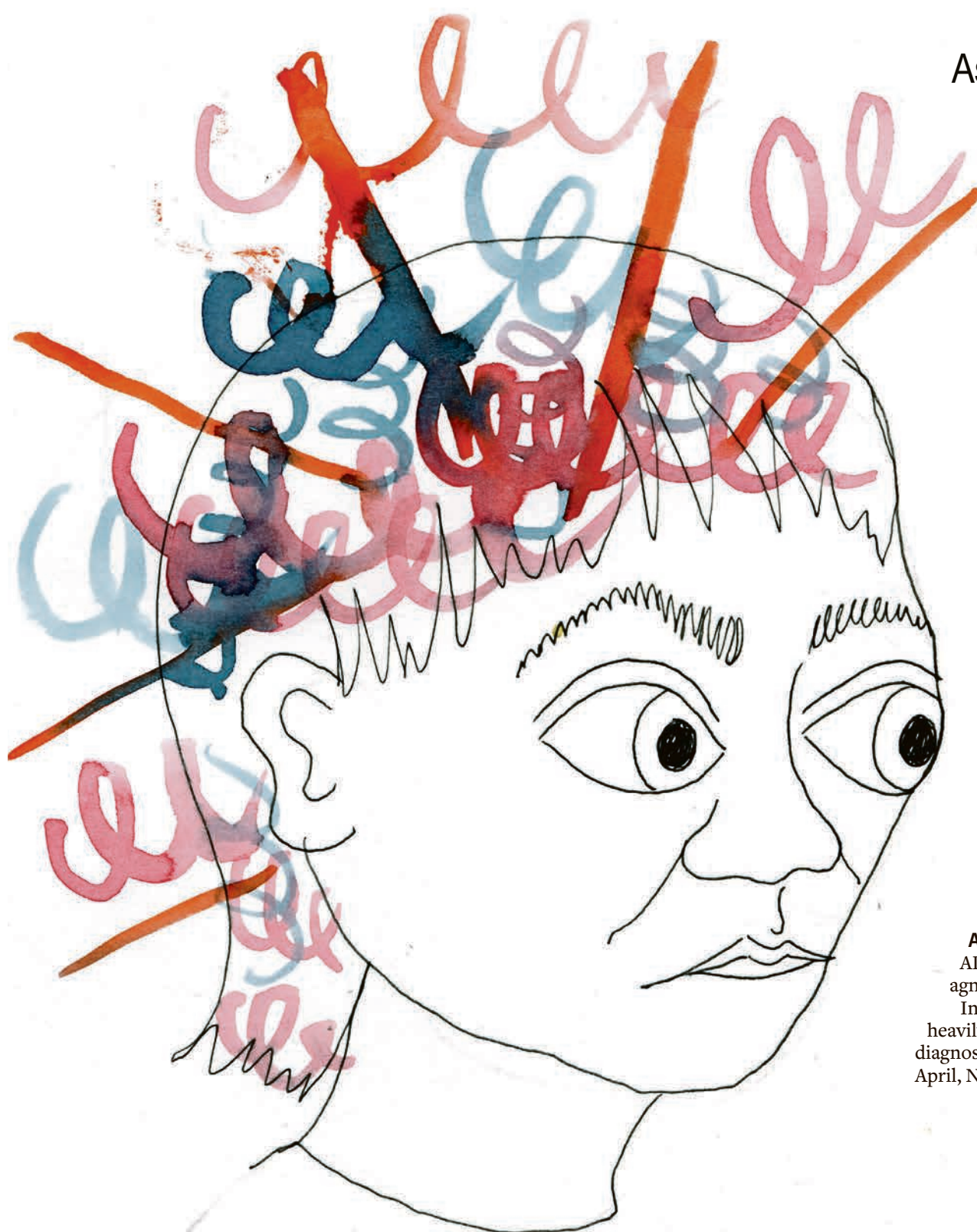
Til Fatima. Til Henrik. Til deg som fortsatt prøver å finne din plass i samfunnet, fordi du føler deg utenfor, oversett eller glemt. Til deg som kjenner på at stemmen din ikke alltid får plass, eller at historien din ikke alltid blir sett.

Ikke la andres definisjoner av deg sette grensene for hvem du er, eller hvem du kan bli. For ofte er det først når vi tør å ta plass, sette grenser og møte hverandre med åpenhet, at vi virkelig finner ut hvor vi hører til. •

The Great ADHD Divide

tekst: EMMA LOUISE HEGRE • foto: EMMA LOUISE HEGRE • illustrasjon: MARIA MOGENS BØ

As the Norwegian Directorate of Health revises its national guidelines for ADHD assessment, experts wonder if stricter criteria will protect patients or simply block their access to help.

Marcus Hoff Utne (28) has a master's degree, a steady job, and no history of failing school. That is exactly why he was denied an ADHD assessment by the public healthcare system.

– I started wondering if my difficulties in school and life could be ADHD, he says. So I asked my general practitioner if I could be referred for an assessment.

With several family members diagnosed, it did not feel unlikely. More than anything, he says he hoped for answers.

– And maybe some validation for what I had experienced.

But Utne never made it into the psychologist's office.

– They told me I «function too well in society» to have ADHD. It's frustrating, because I've always felt like something is a bit off.

A Diagnosis Boom

ADHD has become one of Norway's most debated diagnoses in 2026.

In recent months, Norwegian media have focused heavily on private clinics issuing large numbers of ADHD diagnoses, often through rapid online assessments. In April, NRK reported on one clinic that had issued 299 diag-

The public healthcare system has no control over how diagnoses are made in the private sector

Heidi Aase, Head of the Department of Child Health and Development at FHI and ADHD researcher

noses in a single year while marketing quick digital evaluations.

The political response soon followed.

– We need more knowledge about ADHD treatment and medication use, Health Minister Jan Christian Vestre told NRK, adding that «some of these medications are strong».

In March, the Norwegian Directorate of Health announced a full review of Norway's national ADHD guidelines.

– We are concerned that so many children and young people are now being diagnosed with ADHD, Director of Health Cathrine M. Lofthus said in their written statement.

The Directorate cited figures from the Norwegian Institute of Public Health (FHI), showing a sharp rise in ADHD diagnoses among children and adolescents in recent years.

One of the report's co-authors, Heidi Aase, says researchers still disagree on what is driving the increase.

– Either more people genuinely have ADHD now, or we have become better at detecting it, she tells Universitas.

Increase or Correction?

Aase is one of Norway's leading researchers on ADHD and neurodevelopmental disorders, and currently Head of the Department of Child Health and Development at FHI. She believes the growing pressure around ADHD has pushed more people toward private clinics, where assessment practices vary more widely.

– I know there is a great deal of variation in how different services carry out diagnostics, she says. The public healthcare system has no control over how diagnoses are made in the private sector.

Psychiatrist Tony Bakkejord rejects the idea that private diagnoses are inherently less reliable. Having worked several roles within the public healthcare system before becoming a private practitioner, he believes the rise in diagnoses reflects improved de-

tection rather than widespread over-diagnosis.

– ADHD has likely been under-diagnosed, especially among girls, so the recent increase in diagnoses is highly realistic and partly due to improved detection. Overall diagnosed rates are still lower than expected, even in the groups with the highest numbers.

He states that official reports – including FHI's 2025-report – largely support the same conclusion, and raises the question of why this evidence is not more consistently acknowledged.

– It's frustrating, because the ADHD debate often excludes the people with the most clinical experience. We have become a nation that listens to those who have done it ten times, while those who have done it a thousand times are not asked.

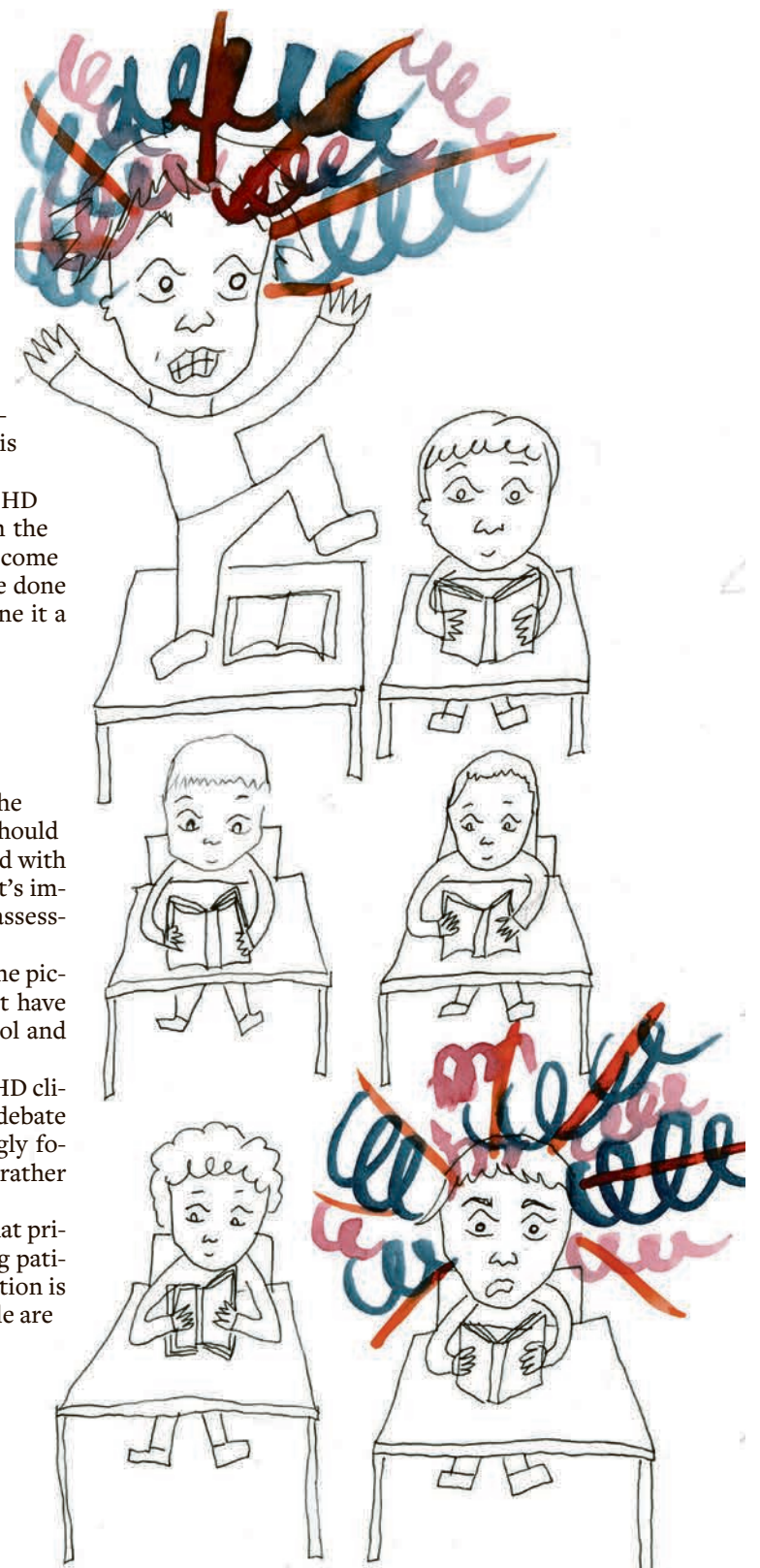
Matters of Functionality

PhD Cecilie Haukland, who is also a nurse, a business economist and an ADHD researcher, strongly rejects the idea that education or employment should rule out ADHD. Having been diagnosed with ADHD as an adult herself, she claims it's impossible to determine unless a full assessment has been carried out.

– School and work are only part of the picture, she says. Saying someone cannot have ADHD because they got through school and hold a steady job is bullshit.

She and Bakkejord run a private ADHD clinic in Bodø. Both believe the ADHD debate has taken a damaging turn, increasingly focused on accusations of overdiagnosis rather than underlying causes.

– The impression being created is that private clinics are broadly overdiagnosing patients, Bakkejord says. But the real question is why so many children and young people are struggling in the first place.

Saken fortsetter»

FOR GRANTED: Marcus Hoff Utne (28) believes it likely that some people just accept their daily struggles instead of seeking help.

We have become a nation that listens to those who have done it ten times, while those who have done it a thousand times are not asked

Tony Bakkejord, psychiatry specialist and private practitioner

They argue that modern schools and workplaces have become less flexible, making symptoms more impairing than before. Haukland also points to longer school days, higher academic demands and less room for variation.

– We are not turning normal behaviour into illness. Society has changed, she says.

Meanwhile, Aase from FHI warns that ordinary attention problems may increasingly be interpreted as ADHD, partly amplified by social media. She worries that platforms like Tiktok can blur the line between normal variation and disorder.

Bakkejord disagrees with her conclusion.

– People seek help in crises, he says. These are not people who are doing perfectly fine and suddenly think they might have ADHD after watching a video online. Many have been on long-term sick leave before they ever seek an assessment.

The idea that private clinics are flooded with healthy people influenced by Tiktok does not reflect what he sees in practice.

– Of the last thousand people I've assessed for ADHD, the number who did not have major

struggles when they came to me is zero. None of them were people who were doing fine and simply saw something on Tiktok.

Limited Capacity

Aase emphasises that ADHD is a serious condition, but says rising diagnosis rates could challenge healthcare capacity.

– In some services, as many as 50 per cent of referrals are about ADHD.

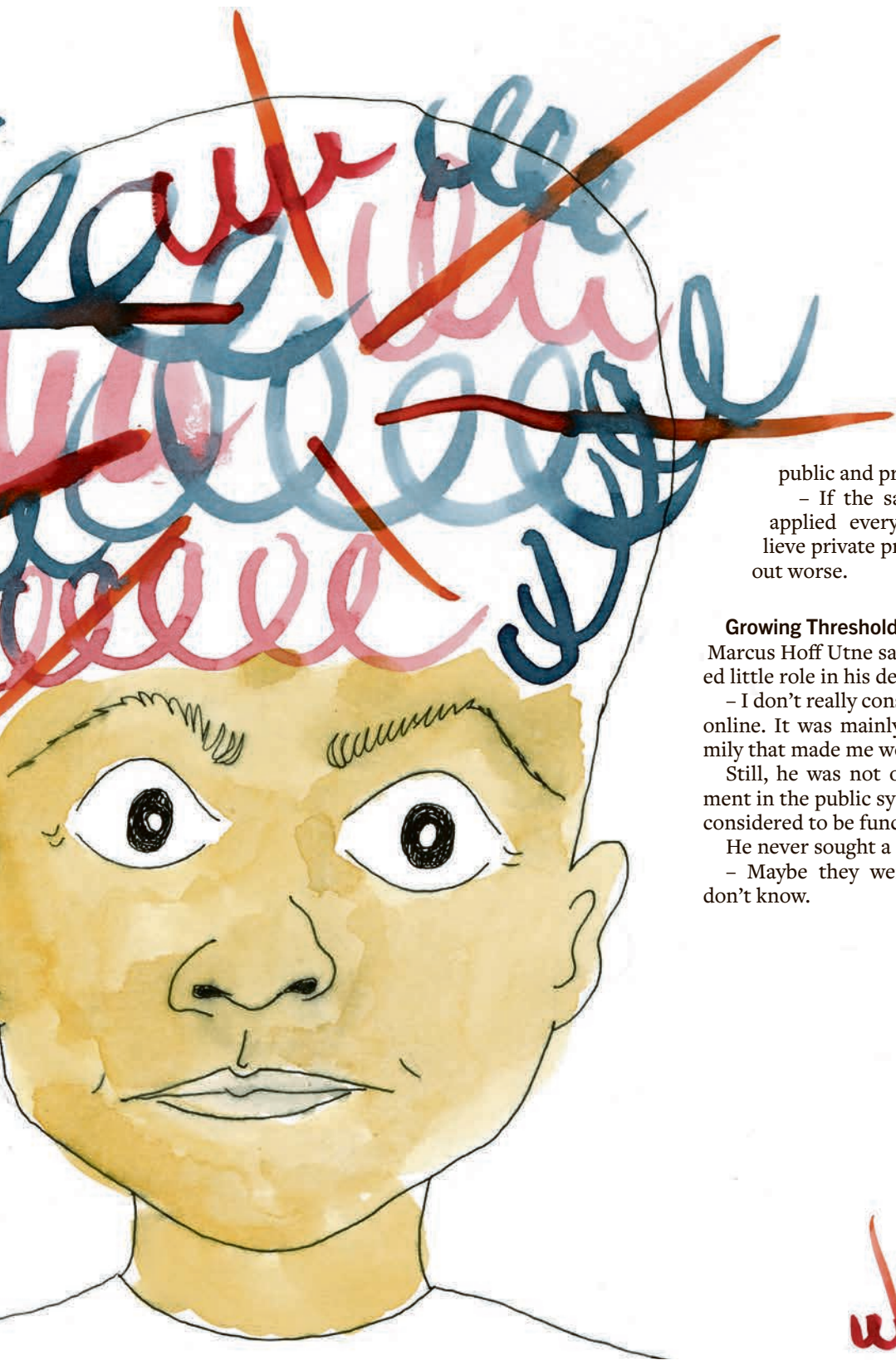
She worries this may crowd out other patients and reflects that a large share of young people are now entering long-term psychiatric follow-up.

Bakkejord disagrees.

– Getting the right diagnosis and proper treatment often means people become less impaired and function far better. Then both functioning and quality of life improve significantly, and many are able to stop using other medications, meaning their overall need for treatment goes down.

He also calls for equal scrutiny of

public and private practice.
 – If the same standards were applied everywhere, I don't believe private providers would come out worse.

Growing Thresholds

Marcus Hoff Utne says social media played little role in his decision to seek help.

– I don't really consume ADHD content online. It was mainly seeing it in my family that made me wonder, he says.

Still, he was not offered a full assessment in the public system because he was considered to be functioning too well.

He never sought a second opinion.

– Maybe they were right. I honestly don't know.

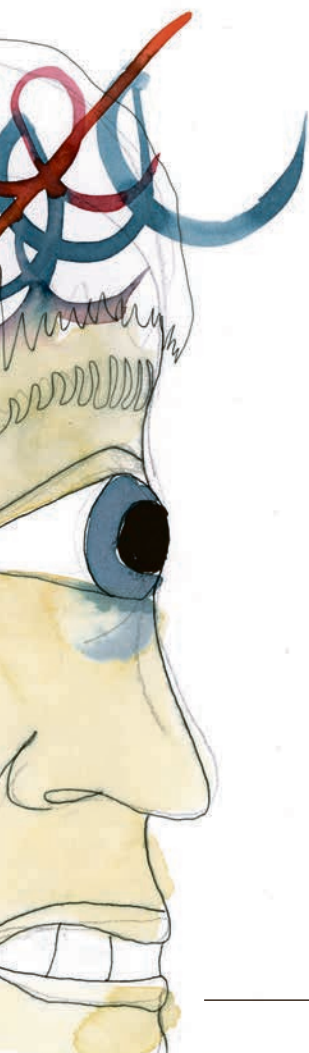
That uncertainty reflects the core of the current ADHD debate in Norway: where the line between disorder and ordinary struggle should be drawn.

Haukland fears the debate itself may deter people from seeking help.

– What is the point of telling people to just cope? she asks. Some will end up worse off, but labelled differently.

Bakkejord adds:

– The current ADHD debate will make more people hesitate to seek assessment or ask for help. Some will simply postpone it for another two years, with the consequences that follow. They won't function properly and problems will arise, but it will be labelled as something else. •

The current ADHD debate will make more people hesitate to seek assessment or ask for help

Tony Bakkejord, psychiatry specialist and private practitioner

SYMBOLER: Bevegelsen Knus Krigsmaskinen bruker en hakkespett mot missiler som symbol for kampen. I dette huset har aktivistene bodd nå i over en måned. Foran står Mons.

Trehytter mot krigsmaskinen

Bak bommen i Avgrunnsdalen skjuler det seg en okkupert hytte, spikrede vinduer og maskerte mennesker som bygger i trærne. De sier de ikke vil flytte seg før våpenfabrikken er stanset.

tekst: ADA LOUISE ANDREASSEN OG NILS JAKOB BAKKE NYDAL • foto: ADRIAN HEGGEM MISFJORD

Først hører vi skuddene.

Så ser vi plankene.

Fem maskerte personer løfter materialer ut av en bil et sted inne i Hurummarka.

Mellom furustammene står en okkupert hytte, spikrede vinduer, trehytter under bygging og plakater om Palestina, kapitalisme og krig. Et sted lenger borte smeller det fra en skytebane. Her inne i Avgrunnsdalen bygger en gruppe aktivister det de kaller en aktivt forsvart sone.

De har ikke tenkt å dra med det første.

«Vi planlegger å bli her i noen år», skrev de til oss før vi kom.

Planene for Hurummarka

Dette er saken: I Hurummarka i Asker kan det komme et nytt produksjonsanlegg for militære høyeksplosiver. Det vil kreve 15 kvadratkilometer av skogen, tilsvarende 2100 fotballbaner.

Chemring Nobel, et norsk selskap eid av britiske Chemring Group, står bak planene. Selskapet har allerede en våpenfabrikk på Sætre, bare noen kilometer unna.

For norske myndigheter handler saken om beredskap. Etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina har regjeringen gjentatt at Norge og Nato må øke produksjonen av ammunisjon og eksplosiver. Chemring Nobel produserer allerede høyeksplosiver på Sætre. Et nytt anlegg skal styrke norsk og alliert forsvarsevne.

Aktivistene i Hurummarka tror ikke helt på den fortellingen.

De kaller seg for «Knus Krigsmaskinen» og mener fabrikkens først og fremst vil bidra til mer militarisering, mer naturtap og flere menneskeliv tapt i krig.

«Vi streber etter nedrustning og fred», skriver de.

Derfor bygger de i høyden.

Inn i Avgrunnsdalen

Vi vet egentlig ikke så mye når vi kjører innover.

Vi vet ikke hvem vi har skrevet med. Vi vet ikke hvem som møter oss. Vi vet ikke hvor mange som er der. Vi vet bare at aktivistene har okkupert et hus i skogen, at de bruker mas-

ker, og at de sier de vil bli værende til fabrikkplanene er avbrutt.

Når vi kommer fram til Avgrunnsdalen blir vi møtt av en bom. Bak den er det et samfunn av maskerte mennesker.

Før vi får komme inn, må flere ting avklares.

Hvem er vi? Hva skal saken handle om? Hvem kan fotograferes? Hvem vil snakke? Hvem vil ikke? Hvilke rom kan vi se? Hvilke ting bør vi ikke beskrive?

Budskapet er viktigere enn ansiktene

Furu

For en utenforstående kan det virke lukket. Kanskje også mistenksomt. Men inne i systemet deres virker det mest som rutine. De kaller det sikkerhetskultur.

Ingen av aktivistene vil vise fjeset. Alle har på seg en eller annen slags type maske, om det er finlandshette, sjal eller strømpe.

De forteller at maskene handler ikke bare om å skjule identitet, men om å normalisere anonymitet som en del av politisk motstand.

– Budskapet er viktigere enn ansiktene, sier den ene maskerte personen. Hun kaller seg Furu.

«Spekulativt»

En undersøkelse Norstat utførte i fjor, viser at et flertall av nordmenn vil at Forsvaret skal styrkes. Aktivistene i Avgrunnsdalen tror ikke det er veien å gå. For å oppnå fred kan man ikke støtte en industri som tjener på krig, mener de.

Men hva er alternativet deres? En av aktivistene som kaller seg Spezi avviser narrativet bak spørsmålet:

– Nordmenn fordømmer med rette Russlands invasjon av Ukraina og bruker dette argumentet for å opprettholde en industri byg-

get på imperiale kriger og folkemord – dette er vestlig hykleri i et nøtteskall.

Fabrikkens vil først stå klar i 2030, og ha full produksjonskapasitet i 2032. At krigen i Ukraina vil vare fram til da, beskriver aktivistene som spekulativt.

– Hele argumentet om Ukraina gjelder egentlig ikke her, hevder en som kaller seg Vinter.

Dessuten blir det meste av det Chemring Nobel produserer eksportert til utlandet. Mye går til USA, som igjen eksporterer våpen til Israel. I 2023 uttalte selskapet til VG at de ikke kunne utelukke at norske våpenkomponenter blir brukt i Israels krigføring på Gaza.

– Så dette brukes faktisk i folkemordet på palestinere, sier Vinter.

I 2010 kunne også NRK avsløre at rakettdrivstoff fra Chemring Nobel ble brukt av det israelske militæret i Gaza i januar 2009. I Irak ble også over 200 sivile drept av delvis norskproduserte våpen.

Chemring Nobel viser på sin side til et strengt norsk eksportkontrollnettverk.

Saken fortsetter»

Anonymitet i Universitas

- Universitas bruker anonymitet i saker der det kan få alvorlige konsekvenser for kilden å stille i åpent intervju.
- Universitas bruker anonymitet i saker der det kan få alvorlige konsekvenser for kilden å stille i åpent intervju.
- Universitas kjenner ikke identiteten til aktivistene, men har vært tilstede der husokkupasjonen foregår, møtt aktivistene og dokumentert fra stedet.
- Asker kommune har vedtatt at okkupasjonen er ulovlig og bedt politiet om bistand for å fjerne aktivistene.

TREHYTTE: Over ti meter over bakken bor noen av aktivistene i trehytter. Vinter og Tåke forteller at det krevde flere personer for å heise opp trehytta mellom trærne.

«Vi eksporterer kun til land hvor norske myndigheter har gitt eksportlisens, og i tråd med de vilkår som er fastsatt», skriver samfunnskontakt i selskapet Tor-Martin Kjæreng-Torbergsen til Universitas.

Peker på staten

Universitas har framlagt kritikken for både Asker kommune og Forsvarsdepartementet.

Kommunen svarer at ansvaret ligger hos staten. De har ikke motsagt seg prosjektet, men ba i desember i fjor om at saken skulle bli behandlet på statlig nivå, noe den nå blir.

Forsvarsdepartementet ønsker ikke å kommentere saken.

Trehyttene

Vinter tar oss med inn i skogen der arbeidet med trehyttene er fullt i gang.

Noen bærer materialer fra bilen. Noen sorterer tau og karabiner. Noen ser opp i trærne og diskuterer vinkler, høyder og festepunkter. Noen står under og holder igjen tauet mens andre klatrer. Det er ikke én person som leder alt. De snakker, peker, spør hverandre, prøver igjen.

– Det er mange studenter her, forteller en som kaller seg Grønnspletten.

– Men de må også dra tilbake og studere.

Hvor mange de har vært på det meste, er vanskelig å få et presist svar på. Det varierer med været, arrangementene, hvem som har fri, og hva som skjer.

– *Hvor mange kan bo i huset?*

– Det kommer an på hvor mye de vil kose, svarer Vinter.

En sone å forsvare

Aktivistene vil ikke gå inn på hvilke bevegelser de har vært knyttet til tidligere, bare at de har erfaring fra ulike land. Noen har mye erfaring, andre lite.

Men de forteller at de henter direkte inspirasjon fra ZAD-bevegelsen, som oppstod i Frankrike på 2000-tallet da det skulle bygges en diger flyplass i området Notre-Dame-des-Landes. For den skulle både jorder og skog vike. Området ble betegnet som en «zone d'aménagement différencié», utsatt utviklingsområde.

«Zadistene» som de kalte seg, vendte språket på hodet og kalte området for «zone à défendre»

Hele argumentet om Ukraina gjelder egentlig ikke her

Vinter

(ZAD), sone å forsvare. De okkupere landet og bodde der, i små hytter og trehus.

Selv etter mange utkastelser over flere år, endte det med at flyplassen ikke ble bygget. Folk bor fortsatt på området den dag i dag, dyrker maten sin og lever i fellesskap.

– Vi tror det har stort potensial for å fungere her også, forteller Grønnspletten.

Alternativt maktsystem

Trehyttene er både praktiske og symbolske. De gjør at man kan «komme seg fort vekk fra folk som ikke vil oss vel», forklarer Grønnspletten.

Han ber oss forestille oss et ekorn som klatrer oppover stammen.

Noen sover der oppe om natten. De forteller om å våkne til lyset mellom trærne, om kulde, om

stillhet, om å høre hakkespetten. Hakkespetten som hakker på et missil, er også et av symbolene gruppa bruker.

En fyr i snekkerbukse og buff slår seg ned med oss. Han kaller seg for Tåke.

– «Småbruk» er det mest søkte ordet på Finn. Alle vil flytte til bygda. Jeg tror det kommer fra et ønske om et alternativt maktsystem og en alternativ måte å leve på, sier han.

– Men den alternative måten må også komme med en form for motstand. Hvis du ikke avviser modellen som allerede finnes, men bare leter etter alternativer, så løper du på en måte fra problemet.

Tåke håper prosjektet deres i Avgrunnsdalen kan inspirere flere som leter etter alternative måter å leve på, enten det handler om musikkplattformer, matsystemer, fellesskapsstrukturer eller måten vi kommuniserer på i en «demokratisk, ikke-hierarkisk form».

Grønnspeppen stemmer i.

– Det er virkelig det vi prøver på her: Å ikke falle inn i apati, passivitet og håpløshet. Vi prøver å komme sammen i et kjærlig og dypt fellesskap, samtidig som vi gjør motstand.

Går lenger enn sivil ulydighet

Men den radikale scenen i Norge er ganske liten, påpeker Grønnspeppen.

Vi kommer ikke til å ha en sjanse til å endre noe hvis folk forblir så passive

Grønnspeppen

– Mange bevegelser i Norge følger etablerte regler for hvordan man protesterer. Man følger en tradisjon for sivil ulydighet der man krever eller ber staten om å endre seg, mener han.

– Vi er ikke interessert i det her. Vi er interessert i å bygge folkemakt, og vi stoler ikke på staten til å gjøre det som trengs i den situasjonen verden er i nå.

Han beskriver protestene og aksjonene som gjennomføres i Norge som «for passive og liberale».

– Vi kommer ikke til å ha en sjanse til å endre noe hvis folk forblir så passive. Vi må komme sammen og være ærlige om hva som faktisk kreves for å endre ting.

Han forklarer at deres prosjekt strekker seg utover det man kan kalle sivil ulydighet.

– Vi vil kanskje introdusere andre måter å gjøre motstand på – ikke bare å bli båret bort av politiet eller følge ordrene deres.

Når politiet kommer

Asker kommune har nylig vedtatt at okkupasjonen er ulovlig, og bedt politiet om hjelp til å fjerne aktivistene. Budstikka skriver at politiet har foreløpig nektet å bistå, fordi de mener kommunens saksgrunnlag er bygget på AI-genererte høyesterettsdommer som ikke finnes.

Saken skal behandles på nytt, men politiet mener grunnlaget foreløpig ikke er godt nok til å vurdere om demonstrantene kan fjernes med makt.

Om aktivistene vil forbli fredelige eller ikke hvis politiet en gang skulle dukke opp, er et spørsmål aktivisten Furu har lite til overs for.

Det har alltid vært et forsøk på å dele folk inn i fredelige og voldelige aktivister

Furu

Saken fortsetter»

– Uansett hvilken sosial bevegelse man ser på, har det alltid vært et forsøk på å dele folk inn i fredelige og voldelige aktivister, sier hun.

– Det er et maktverktøy for å splitte motstand. Derfor synes jeg spørsmålet er helt på siden av poenget.

– *Hvordan kan man ha tillit til dere hvis dere ikke vil avklare grensen deres når det kommer til bruk av vold?*

– Var det Gandhi som sa: «Ikke spør musen hvorfor den pisser i øynene på katten når den får sjansen til det?» svarer Spezi.

– For oss virker det ofte ganske ureflektert hvordan folk dømmes ulike former for vold. Hele systemet vi lever i er forankret i vold.

– *Hva vil dere si til dem som deler målet de-*

res, men mener at metodene deres er udemokratiske eller farlige?

– Vi mener at det å gi midler til å drepe til de som kan betale er udemokratisk og farlig. Det å blindt følge myndighetene og deres narrativer er udemokratisk og farlig, sier de og legger til:

– Ingen blir tvunget til å delta på den måten vi gjør ting på.

Prosjektet, ikke personen

Furu vil ikke si hvor hun kommer fra.

– Er det relevant?

Hun vil ikke at saken skal handle om henne som enkeltperson, men om prosjektet og det de står for. Hun kan si at hun har studert i Oslo. Mer trenger vi ikke, mener hun.

Før var hun ikke organisert i noe. Aka-

FREDELIGE?: Om aktivistene vil forbli fredelige eller ikke når politiet kommer, er et spørsmål Furu har lite til overs for.

demia ga henne språk for å forstå verden, men ikke nødvendigvis et sted å handle.

– Vi kan lese om mennesker som blir fordrevet, tenke at det er forferdelig, lukke boka og gå videre med livene våre, sier hun.

For henne måtte det et sted som dette til for at det hun hadde lært, skulle gi mening.

Hun liker ikke at dette kalles en livsstil.

– Det høres så individuelt ut.

For henne handler det ikke om å velge et opprørsk uttrykk for en periode. Det handler om å bygge strukturer sammen. Hvis én får en bot, skal ikke personen stå alene. Hvis noen trenger et sted å bo, prøver de å finne ut av det. Hvis noen mangler mat, deler de.

Ute i mosen setter flere seg ned rundt oss mens vi snakker. Noen spør om vi har vann. Om vi trenger mat. Om vi vil låne jakke. De tilbyr oss også en plass å bo.

– Faen ta håpet

En kvinne som er nabo med skogen kommer innom med rester fra en konfirmasjon. Hun støtter okkupasjonen, men må likevel spørre: Hvorfor maskene?

Aktivistene takker for maten, og svarer at de skjuler identiteten sin på samme måte som dem de kjemper mot.

Også en mann fra Oslo er innom med datteren sin.

– Datteren min skal ha sett skogen før den blir hogget ned, sier han.

Når vi spør Furu om håp, rister hun ikke på hodet, men svaret går likevel i en annen retning.

– Jeg har en venn som alltid sier: Faen ta håpet.

KONFIRMASJONS-
MÅLTID: Aktivistene i Hurummarka lever mye på donasjonene fra de lokale som bor der. Her er Ann-Karin Nilsen innom med restemat fra en konfirmasjon.

Hun smiler litt, men mener det alvorlig.

– Håp får oss til å tro at noen andre skal gjøre det for oss. Vi må slutte å håpe på at andre tar de riktige beslutningene.

Hun sier hun ikke går rundt og håper at kapitalismen eller kolonialismen plutselig skal forsvinne. Det har vart for lenge. Men hun finner mening i å stå sammen med andre som heller ikke venter på at noe magisk skal skje.

Skogen er stor

Det er kanskje her stedet blir lettest å forstå. Ikke som en leir full av mennesker som tror de alene skal stoppe verdens våpenindustri, men som et sted der håpløshet blir gjort om til arbeid.

Planker bæres. Mat deles. Vakter settes opp. Hytter bygges.

– Plutselig er du ikke alene lenger, men våkner om morgenen og jobber sammen med andre på noe veldig konkret, og du vet på en måte litt hva du skal gjøre, noen ganger gjør du ikke det, forklarer Furu.

– Vi er ikke magiske, det gir bare veldig mye mening.

Målet er ifølge Furu å skape en bredere bevegelse. I Avgrunnsdalen er det plass til mange: både de som ikke vasker opp etter seg og de som ikke vil gå med maske.

– Skogen er stor. Det er plass og muligheter for folk til å gjøre det på sin egen måte.

Det okkuperte huset

Om vi får lov til å komme inn i det okkuperte huset eller ikke, forblir et ubesvart spørsmål store deler av dagen. Men etter flere timer ute i skogen tar Tåke oss omsider med inn.

Vi får se allrommet, ikke noe mer. Vinduene er dekket til, og slagord som «Leve marka», «Fri Palestina» og «Fuck western doubles standards» pryder veggene.

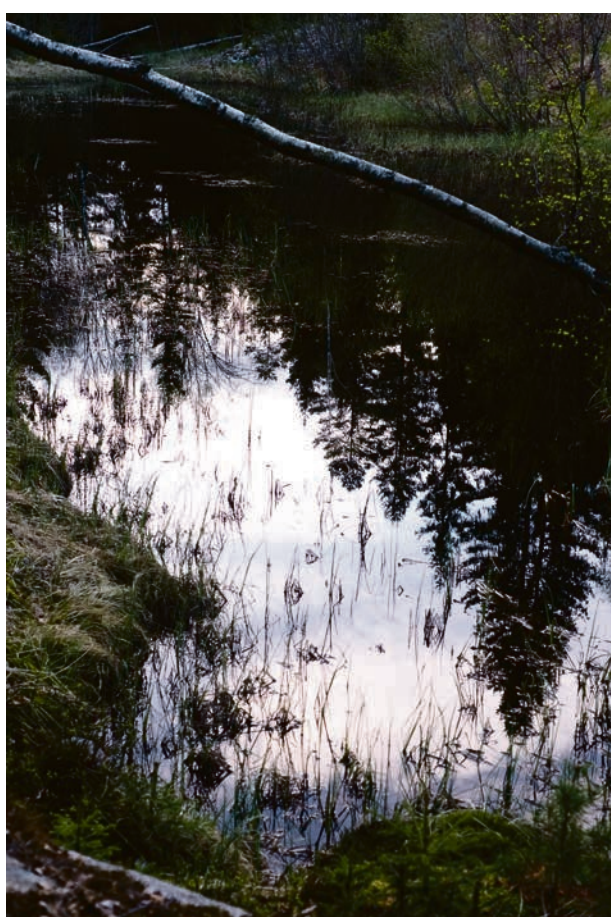
Hvis aktivistene i Avgrunnsdalen vinner kampen mot myndighetene, skal det okkuperte huset være et selvdrevet sosialt senter, hvor alle kan samles, og et minnested for alle som har blitt drept eller mistet noen i krig.

– Hva hvis de velger å legge fabrikkene et annet sted? Hva gjør dere da?

– Det må avgjøres på det tidspunktet. Jeg tror ikke vi vil tolerere denne eksplosivfabrikken noe sted. Den vil alltid gå på bekostning av natur, svarer Vinter.

– Selv om den bygges på areal som allerede er nedbygd, vil bombene deres falle på natur, og bombene deres vil falle på mennesker og ta livene deres. Det spiller egentlig ingen rolle hvor den bygges, så lenge den bygges, avslutter hun. ●

ISKOGEN: I andre siden av dalen er det en skytebane. Aktivistene påstår at Stortingets skytegruppe er der og skyter mens Universitas er på besøk.

BENK I HØYDENE: Mye av aktivismen skjer i høydene. Derfor er skikkelig sikring viktig for aktivistene.

Håp får oss til å tro at noen andre skal gjøre det for oss

Furu

FOLKEMAKT: Grønnspeppen sier de er interessert i å bygge folkemakt, og at de ikke stoler på staten til å gjøre det som trengs i den situasjonen verden er i nå.

Den romlige intimgrensen

Hva slags grense utgjør veggene som skiller bokollektivet vi deler og rommet som bare er mitt?

tekst og illustrasjon: NORA HOGNES BERG

Jeg har litt problemer med å navngi rommet jeg sikter til. Det kan ikke reduseres til bare et soverom, siden det også rommer et skrivebord i flottig bruk.

Det er ikke «rommet mitt» som tenåringsrommet mitt var, i forlengelse og omgitt av familiehjemmet. Det er heller ikke «hjemmet mitt», forstått som en komplett bolig hvor jeg kan leve et fullverdig liv. Rommet jeg sikter til er det som ikke er delt med resten av kollektivet, men som huser meg og mine ting. Kanskje det likevel bare må få hete «rommet mitt», til tross for en noe barnslig klang.

Grensen mellom rommet mitt og kollektivet utenfor er ikke hardere tegnet enn at jeg krysser den et titalls ganger hver dag, og gjerne en gang eller to om natten. De gamle dobbeltdørene på rommet kan ikke låses, og jeg slår dem gjerne opp på vidt gap før jeg går hjemmefra.

Jeg forbinder dessverre ethvert overraskelsesbesøk på rommet mitt med uro

Linjene dørkarmene våre utgjør er likevel tydelige nok til at jeg kan telle på en hånd hvor mange ganger jeg har vært inne på mine romvenninnens rom det siste halvåret. Kjøkkenet, stua og badet er like bebodd av oss alle tre, men krokene på rommet *mitt* er det kun jeg som har gjort meg kjent med.

Skittentøy, postkort og pensumbøker
Selve rommet har jeg naturligvis ikke eierskap til, men betaler månedlig for å få lov til å fylle disse kvadratmeterne. Leien sender jeg og mine medboere sammen, så det er i hvert fall ikke på papiret at grensen mellom mitt eget rom og resten av kollektivet er tegnet opp.

Nei, grensen går langs de fysiske veggene vi i fellesskap har valgt at skal tilfalle meg. Hva, og iblant hvem, rommet

skal romme er opp til meg og det er det som gjør det til mitt.

I årene etter vi flyttet hjemmefra, hvor privat eiendom er begrenset til klær, bøker, pc og kanskje en sykkel, får vår fysiske formue i sin helhet gjerne plass på fem, ti, femten eller tjue kvadratmeter. Rommene er beholdere for vår materielle identitet, for å si det med svulstige ord.

Dette er kanskje også årene hvor identiteten, hva enn det ordet betyr, er mest i bevegelse og vi kjenner sterkest behov for å uttrykke den visuelt. På rommet bretter vi oss ut i form av plakater, bilder, postkort, pensumbøker, dagbøker, huskelapper, parfymeflasker, hverdagsklær, nye klær, lånte klær, skittentøy og handlenett. Alle tingene er personlige, og noen ting er hemmelige (de har jeg gode gjemsteder for).

Tingene har vært pakket opp og ned i kollektiv rundt omkring i denne og an-

dre byer. På hvert rom, forskjellig i form og størrelse, har de samme tingene funnet sine plasser på mer eller mindre gjennomtenkt vis.

Kunne jeg satt rommene jeg har bodd på side om side ville jeg kunne gå over gulvet fra dørkarm til dørkarm gjennom mine formative år og gjenkjenne de samme tingene, men minnes forskjellige hverdager, nabolag og mennesker.

Å bebo rommet

Til forskjell fra kjøkkenet, badet, stua og gangen har vi på våre rom mulighet til å la graden av orden og renslighet gjenspeile eller regulere hvordan vi har det eller ønsker å ha det.

Når hverdagen er fylt med forventninger om kontroll og overblikk kan rommet være en mulighet for frislipp

og rot. Flyter hverdagen over av overlappende planer, frister og uavklarte relasjoner er rommet et avgrenset sted vi kan sørge for rene overflater og orden i systemet.

Når er det man, sammen med tingene sine, kan si at man har bebodd eller be-

om kroppen som brer seg ut og tar plass på et nytt sted. Å la blikket gå fra utforskende til ubevisst og avslappet. Å gjøre vaner ut av ruta fra senga til gardinsnora på morgenen, fra klesskapet til speilet på vei ut døra, fra lysbryter til lysbryter om kvelden.

Vanene strekker seg utover rommets avgrensede vegger. Kjøkkenskuffene, hjørnene i sofaen og baderommatta utenfor dusjen er vi flere om å bebo, men det intime forholdet jeg har til mitt eget rom er monogamt.

Grensekryssing med og uten invitasjon

Veggene markerer også rommet hvor jeg har, eller skal ha, kontroll over hvem som går inn.

Jeg forbinder dessverre ethvert overraskelsesbesøk på rommet mitt med uro. Det kan være min velmenende roomie som har brettet sammen klærne jeg har latt henge på tørkestativet og smetter innom for å legge haugen på senga.

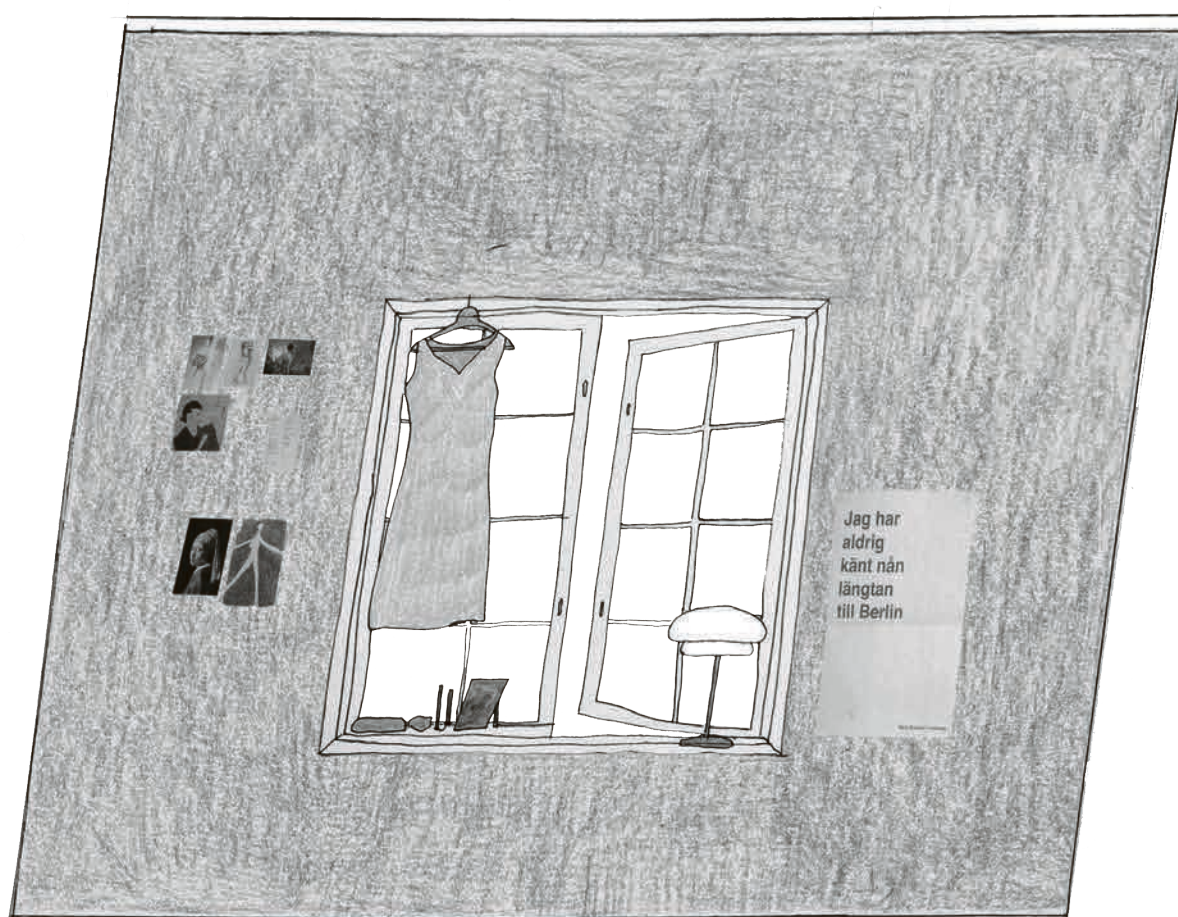
En klassiker er også utleieren som bare skal fikse en radiator og kommer uanmeldt, eller enda verre; når jeg ikke er hjemme.

En nevrotisk anlagt venninne gjenfortalte sin opplevelse av JORDSKJELVET med hovedvekt på frykten som slo inn idet hun så for seg redningsmannskapet ta seg inn på rommet hennes og se tallerkenene og tomflaskene som hadde samlet seg opp under sene kvelder med eksamenslesing. Hun som vanligvis har det så ryddig!

bor et rom? Er det når man har brukt alle kleshengerne i klesskapet? Når man har etablert en skittentøyskurv? Når man vet hvilke steder gulvet knirker? Når man har tilbragt en dag i senga med influensa? Når man har hatt en overnattingsgjest?

Ifølge fenomenologen Sara Ahmed handler det å flytte inn på et nytt rom

Ubehaget ved å krysse dørkarmgrensen går også den andre veien. Det kan føles som et innbrudd å snike meg inn på romvenninnen min sitt rom på leit etter en lader å låne eller søke tilflukt på noens soverom på hjemmefest for å ha en fortrolig samtale. Selvfølgelig er det ikke kun ubehag forbundet med å krysse romgrensen.

Det kan være en fin ting når jeg faktisk er invitert inn eller har invitert noen inn. Å se noens egne rom er nettopp å se deres materielle identitet brettet ut. Og motsatt, å la noen se sitt rom er å vise fram sin materielle identitet.

Opplevelsen er likevel tvetydig. Å krysse denne grensen er nødvendigvis å komme noen nær på en måte som vanskelig eller ikke kan oppnås på noen annen måte. Det er på dette rommet de sover. Disse tingene er alt de trenger og alt de sparer på. Dette er måten de velger å brette seg ut.

Det er spesielt. Å krysse noens dørterskel er en mild, gjerne avklart og tilsynelatende uproblematisk form for å trække over en intimgrense.

En passe bevoktet dørkarmgrense

Jeg synes ikke man skal se på veggene som en absolutt grense. Jeg er for «en åpen dør», som jeg har skrevet for å gjøre meg attraktiv i mang en kollektivsøknad.

Men jeg synes heller ikke at grensene skal viskes helt ut. Jeg er for å kjenne eierskap og tilhørighet til sitt avgrensede rom. Uansett om det er snakk om seks eller tjue kvadratmeter, om det er nøkternt på grensen til stuselig bebodd eller et resultat av mange år med veloverveide interiørvalg.

Vi betaler mye for ja, å ha et bad å dusje på og et kjøkken å koke pasta på, men også å ha et fysisk og symbolsk rom i hverdagen som bare er vårt. •

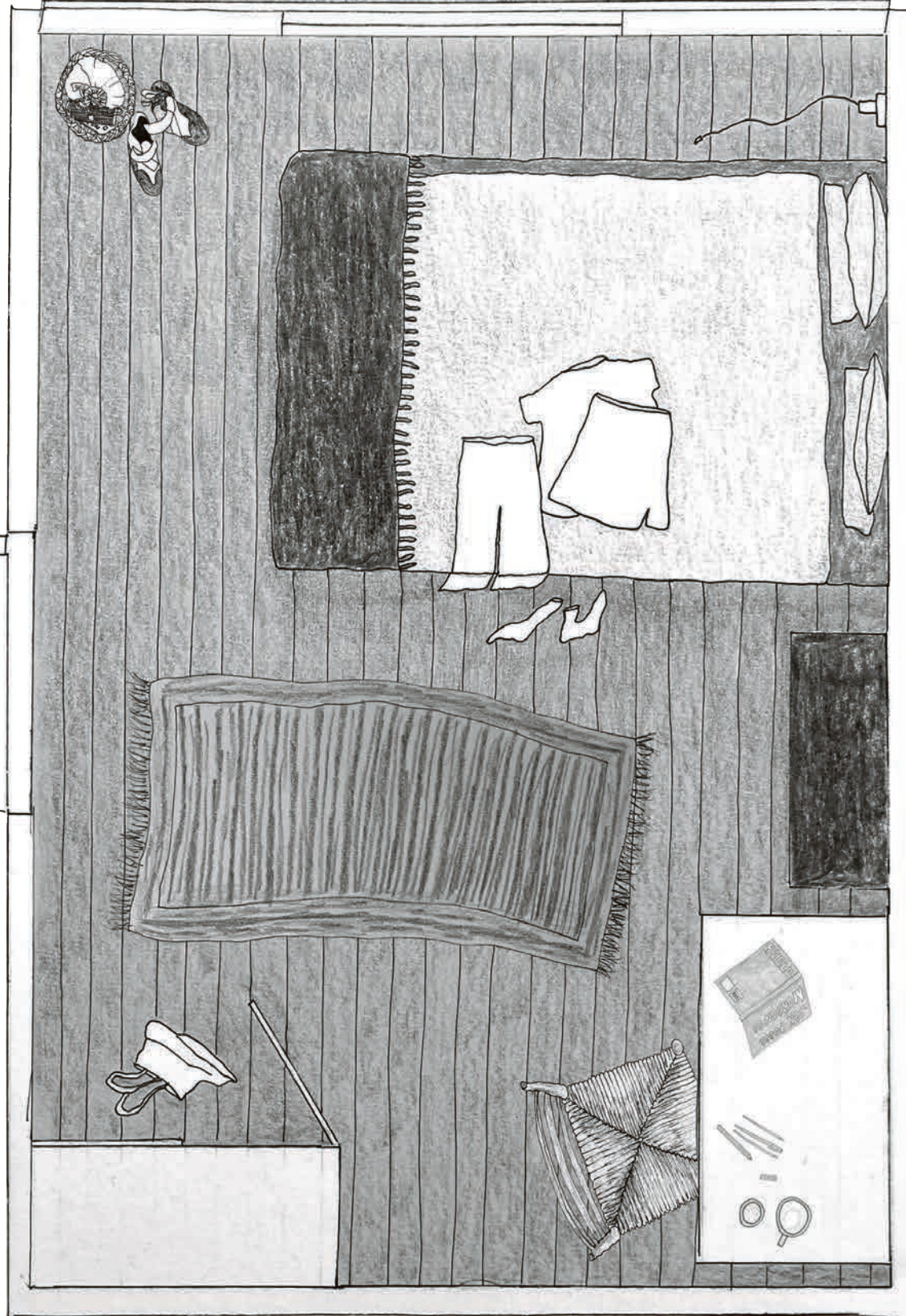

foto: JONAS SANDBOE

«Bare den som kan sette grenser
kan være virkelig nær»

Erik Lerdahl